Anul XIX. Febr.—Martie 1929 Nr. 2—3.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi viaţa bisericească. =

ABONAMENTUL: Pe un an **200 Lei**. Pe o jumătate de an **100 Lei**.
Un număr **15 Lei**.

Bugetul cultelor pe anul 1929.

— Două măsuri. —

Inainte cu câteva zile ne-a sosit noul buget al Ministerului cultelor pe anul 1929, şi nu fără emoţie am răsfoit acest prim buget făcut de noul regim, în credinţa că nedreptăţile ce s'au făcut în trecut bisericii ortodoxe faţă de celelalte biserici, se vor fi înlăturat. Dar ne-am înşelat amar, căci departe de a se fi înlăturat aceste nedreptăţi, în noul buget s'au făcut şi mai mari hatâruri, în special bisericei unite [greco-catolice] care numără în noul guvern atâţia membrii marcanţi. Credeam că acest guvern al legalităţii şi dreptăţii mult trâmbiţate va pune aceste principii şi în practică. Bugetul primit ne arată însă tocmai contrarul. Şi ne miră acest fapt, deoarece în fruntea departamentului cultelor avem pe domnul ministru Dr. A. Vlad, un bărbat care face parte din toate corporaţiunile bisericii ortodoxe din Ardeal, şi astfel cunoaşte de aproape organizaţiunea bisericii şi necesităţile ei, precum şi situaţiunea materială a bisericii ortodoxe şi a celorlalte biserici din patrie, în special a bisericii unite. Tratamentul **maşter** al bisericii ortodoxe şi favoritismul arătat faţă de biserica unită — cum se va vedea din înşirarea cifrelor — ne confirmă menţinerea sistemului de până acuma.

Ne-am ocupat şi anul trecut de bugetul cultelor şi ne ocupăm şi acum de el nu dintr'un spirit de opoziţie cu orice preţ, ci pentru a atrage luarea aminte celor în drept ca să înlăture pe viitor nedreptăţile şi favoritismul ce se practică la acest minister în urma sistemului iezuitic al unor funcţionari superiori uniţi, ca dl Pâclişanu, care e mai „tare" decât ministrul în modul de a şti menaja interesele bisericii sale în detrimentul bisericii „dominante". Şi ceeace ne miră este, că nu se găseşte nimeni ca să pună stavilă sistemului practicat de acest domn meşter în a-şi face mendrele aşa cum cer interesele catolicismului de culoare gr.-cat., al cărui exponent este dânsul.

In urma sistemului, în această ţară cu majoritatea credincioşilor ortodocşi, statul, din dările plătite de această majoritate, şi astăzi oferă mult mai mare sprijin material bisericilor neortodoxe şi în special bisericii greco-catolice [unite], decât bisericii ortodoxe, deşi sunt mult mai bine situate materialmente.

După statisticele oficiale ale bisericilor, din proprietăţile bisericii revine la ortodocşii români din Mitropolia Ardealului, câte un jugăr de pământ la 1777 suflete, *pe când la uniţi câte un jugăr la 7 suflete*, iar la romano-catolici câte un jugăr la 6 suflete. Deci *biserica greco-catolică* are, în proporţia numerică a sufletelor, *de 253 ori mai multă avere decât biserica ortodoxă.* Reforma agrară prin exproprierea pământurilor a schimbat întru câtva această proporţie, însă *nu* în favorul bisericii ortodoxe. Cu toate acestea, uniţii, cari sunt cam de 10—11 ori mai puţini ca ortodocşii, primesc un ajutor cu mult mai mare, decât li s'ar cuveni după proporţia numerică, fără considerare la situaţia materială. Just ar fi ca statul să împartă ajutoarele în proporţia numerică a sufletelor şi ţinându-se seamă şi de situaţia materială a diferitelor culte, ca astfel toate cultele să se pună pe picior de egalitate conform art. I. din legea cultelor, care asigură tuturor cultelor „o deopotrivă libertate şi protecţiune".

Cifrele ce urmează ne dovedesc tocmai contrarul. Vom indica la fiecare poziţie articolul sau statul şi pagina bugetului spre a putea fi controlaţi de exactitate.

In *general* bugetul Ministerului cultelor şi artelor pe anul 1929 se prezintă astfel:

Bugetul întreg al Ministerului pe anul 1929 este de 1.343.878.941 Lei, cu un plus de 47.902.941 Lei.

Această sumă se repartizează astfel:

Ministerul cultelor, cheltueli personale şi materiale, cu instituţiunile dependente de el şi cu sumele ce le împarte direct 83.896.488 Lei [art. 1—22, 24—26, 28, 31—34, pag. 7—8], deci circa 5%, dintre cari 11 milioane pentru cheltuelile comisiunii monumentelor istorice, deci un spor de circa 13 milioane faţă de anul trecut.

Artele 136.769.528 Lei [art. 71—85, pag. 12—13, circa 11%]; cu 12 milioane mai puţin ca anul trecut.

Biserica ortodoxă română şi sârbă 803.001.677 Lei [art. 29, 30, 35—49, circa 60%], cu un spor de Lei 26.247.000 faţă de anul trecut.

Bisericile neortodoxe [gr.-cat. unită şi minoritare] în total Lei 320.211.248 [art. 23, 27, 50—70, pag. 8, 11, 12] circa 24%, cu **un spor de 19.301.136 Lei faţă de anul trecut.** Din această sumă revine **bisericii gr.-cat. române** suma de 134.165.665 Lei **cu un spor de 8.390.894 Lei faţă de anul trecut,** deci *primeşte a 6-a parte din cât primeşte biserica ortodoxă,* deşi ar trebui să primească, cu considerare la numărul sufletelor **numai a 11-a parte,** neluând în considerare situaţia materială mult mai bună decât a bisericii ortodoxe, ceeace constitue o mare nedreptate.

Bisericilor neortodoxe se acordă faţă de anul trecut un spor de 75% din sporul ce-l primeşte biserica ortodoxă, iară *bisericei gr. cat. (unite) române — un spor de 32%* din acest spor. *Bisericii ortodoxe cu 13·5 mil. credincioşi i se acordă un spor numai de 3 ori mai mare ca bisericei gr.-cat. care numără abia 1.300.000 de credincioşi.*

Aceasta la buget în general. Cu cât vom examina mai de aproape singuraticele sume din buget, cu atât va ieşi la iveală şi mai mult favorul ce se acordă bisericei gr. cat. în detrimentul celei ortodoxe.

Să luăm pe rând cele mai eclatante nedreptăţi.

Pentru înfiinţarea alor 40 de parohii nouă ortodoxe se dau 225.000 Lei [stat 4 pag. 24], iar pentru înfiinţarea alor 10 parohii unite se dau 206.400 Lei [stat 100 pag. 106]; deci pe când pentru cheltuelile cu înfiinţarea unei parohii ortodoxe se dau abia 5062·50 Lei, **pentru înfiinţarea unei parohii unite** 20.640 Lei, **deci de 4 ori atâta.**

Dacă la 10 parohii nou înfiinţate unite statul contribuie cu 206.400 Lei, în aceeaşi proporţie ar trebui să contribuie pentru înfiinţarea alor 40 parohii ortodoxe cu suma de 2.270.400 Lei. Biserica unită are sute de parohii cu mai puţin de 100 suflete, ba chiar şi cu 7—20 suflete, toate infiltraţiuni, catolice, — cu preoţi salarizaţi de stat, aşa că în forma aceasta statul ortodox sprijineşte înfiinţarea de nouă parohii unite în detrimentul bisericii ortodoxe. **Biserica ortodoxă este prescurtată la acest capitol — în proporţie cu biserica gr.-cat. — cu 2.055.400 Lei.** *Nu este acesta un sprijin pe faţă al propagandei catolice în ţara noastră?*

Nedreptate strigătoare la cer.

O şi mai evidentă nedreptate se face cu *ajutorarea preoţilor pensionaţi, a preoteselor văduve* şi a orfanilor de preoţi. Pe când celor ortodocşi din Ardeal li se dau abia 500.000 Lei, celor uniţi li se dau 700.000 Lei [stat 103 pag. 108]. Acestor nenorociţi ai soartei, cu pensiuni derizorii, cari la cei mai mulţi nu trec de 1000 Lei lunar, **li se dă cu 200.000 Lei mai puţin ca la cei gr-.cat.,** deşi vor fi cel puţin încă odată aşa de mulţi. **Deci biserica ortodoxă din Ardeal la acest capitol e prescurtată cu suma de 900.000 Lei faţă de biserica unită,** deoarece în loc să primească 1.400.000 Lei, primeşte numai 500.000 Lei.

In Ardeal sunt **84 protopopi ortodocşi** la 2½ milioane suflete, iar la **uniţi 80 protopopi,** la jumătate atâtea suflete [stat 101 pag. 107], cărora le **acordă aproape aceiaşi retribuţiune.** Deşi un ordin ministerial de acum 2 ani dispune, ca fiecare protopopiat să aibă cel puţin 20 parohii, uniţii nu s'au conformat, ca ortodocşii, ci şi astăzi au mai multe protopopiate cu 7—10 parohii cum e al Geoagiului d. e. cu abia 1200 suflete, — căci altcum nu s'ar putea explica numărul mare al protopopilor uniţi la abia jumătate atâtea suflete ca ortodocşii. Aceştia neavând credincioşi, nici cerc de atribuţiuni aşa de larg ca cei ortodocşi, îşi folosesc timpul cu acţiuni zadarnice de prozelitism şi de agitaţiuni. — Oare n'ar fi timpul ca dl Ministru al cultelor să facă o revizuire a protopopiatelor unite şi să aplice şi faţă de ei dispoziţia ce s'a aplicat faţă de ortodocşi? **In proporţia sufletelor uniţii ar trebuì să aibă numai 42 de protopopi.** *Şi la acest capitol primesc aproape un milion Lei mai mult decât li s'ar cuveni!*

Când e vorba de cruţări bugetare, de ce nu se fac acestea acolo unde se pot şi trebuiesc făcute, şi de ce se fac acestea în sarcina numai a bisericii ortodoxe? Logic ar fi ca numărul slujbaşilor bisericii să fie în proporţia credincioşilor ei. Cu toate acestea la biserica unită sunt în număr cu mult mai mare ca la ortodocşi şi în raport cu necesităţile zilnice. Că aşa este, pe lângă cazul cu protopopii ne mai dovedesc încă 2 cazuri, tot biserica unită.

Numărul clericilor din institutele teologice ar trebui să fie în proporţie cu numărul parohiilor şi al sufletelor credincioşilor bisericilor. Şi această concluzie logică o desminte bugetul actual.

In academiile teologice ortodoxe din Ardeal la 2½ mil. statul dă întreţinerea [bursă] la *305 studenţi* bursieri, [stat 71—75 pag. 93], pe când **uniţilor** la jumătate atâtea suflete le acordă ajutor pentru **368 studenţi** [stat 103 pag. 108]; firesc ar fi să primească pentru cel mult 155 studenţi. **Proporţional uniţii capătă la acest capitol cu 1.278.000 Lei mai mult ca orto-**

docşii. Deşi la Academia teologică ort. din Sibiu s'a cerut pentru anul acesta nutremântul de 20 lei la zi pentru 140 studenţi, ministerul n'a dat burse decât pentru 85 studenţi, iar pe 55 studenţi i-a lăsat fără nici un sprijin. — La Blaj [şi Lugoj] se acordă nutremânt pentru 188 studenţi [stat 103] dintre cari sunt mulţi cari urmează cursuri de morală, cu pregătire anterioară foarte redusă şi cu toate că ambele eparhii n'au atâtea suflete ca Arhiepiscopia ort. a Sibiului. De ce s'a făcut această cruţare pe spatele bisericii ortodoxe? Ar putea să ne răspundă cineva? Ca să ajungă cât mai mult pentru uniţi. Cu protecţionismul acesta ajung uniţii să facă preoţi analfabeţi din cantonieri şi primari de sat cu 4 clase primare şi 1—2 clase de liceu, dacă le au, în sate unde nu sunt nici 20—50 suflete, — după ce au stat câteva luni la „cursul de morală" — al „doctissimilor" de pe Târnave.

Aceiaşi nedreptate se face şi cu personalul eclesiastic dela mitropolii şi episcopii. — Statul plăteşte în Ardeal la 2½ milioane ortodocşi 31 consilieri eparhiali, iar la **uniţi 31 consilieri [canonici] deşi sunt abia jumătate** [stat 95—98 pag. 104—5], iar romano-catolicii 16 canonici [stat 104—5, pag. 109]. *După dreptate ar trebui să aibă cel mult 16 canonici.* **Statul dă bisericei unite** pentru salariile canonicilor, **mai mult cu 3 milioane** decât i s'ar cuveni. **Uniţii cu rom.-cat. au în total cu 16 canonici** [consilieri] **mai mulţi ca ortodocşii** din Ardeal, deşi au cu mult mai puţini credincioşi. Ştiu reflecsiunile ce le vor face uniţii în frunte cu domnii dela Minister: „acestea sunt drepturi câştigate şi le-am moştenit aşa dela răposata monarhie Austro-Ungară". Când ştim însă ce mijloace folosiau asupritorii de eri pentru lăţirea catolicismului între români — prin aceşti canonici — cari sunt exponenţii acestei expansiuni catolice, nu ar trebui tolerată această risipă de bani cu plătirea atâtor canonici, cari n'au îndreptăţirea de a fi, — neavând nici iurisdicţie nici serviciu care să-i reclame, căci episcopiile gr. cat. au organizaţie mult mai redusă decât cele ortodoxe. Şi

că este aşa o vedem zilnic. Canonicii dela Lugoj sunt trimişi să facă pe administratorii parohiali — unde se tem de „concurenţa“ ortodoxă. Aşa de exemplu canonicul Marianescu a stat aproape un an administrator parohial în Cib [judeţul Hunedoara] la 30 suflete, ca să recâştige la Unire pe credincioşii trecuţi la biserica ortodoxă. Văzând că tot misionarismul, plătit cu bani grei de stat şi din „intenţiunile“ primite dela Roma, este înzadar şi fără rezultat, a trecut la Cugir — unde acelaş canonic este administrator parohial. Oare aceasta să fie chemarea canonicilor? Dar se vede că la eparhii n'au ce face şi trebue să li se dea o ocupaţie. — Oare nu se găseşte nime ca să pună stavilă acestei propagande catolice pe banii statului şi să reducă numărul canonicilor? Ce rost are ca la episcopiile rom. catolice din Alba-Iulia şi Orade cu abia atâtea suflete ca cea mai mică episcopie ortodoxă să se plătească câte 8 [opt] canonici — iar la episcopiile ortodoxe din Arad, Cluj, Oradea şi Caransebeş *numai câte 5 consilieri, dintre cari unul îndeplineşte funcţia de revizor eparhial şi altul de secretar?* Am fi bucuroşi de o justificare cât de cât din partea celor chemaţi.

La titlul: zidiri de biserici şi case parohiale pentru întreaga biserică ortodoxă [13½ milioane suflete] se prevăd ajutoare de 3 milioane Lei [art. 28 pag. 8], cam cu cât se poate zidi o biserică modestă, iar pentru biserica unită se dau 600.000 Lei [stat 103 pag. 108] **deci a cincia parte,** — deşi după dreptate şi proporţie nu li s'ar fi cuvenit nici 300.000 Lei. — In bugetul anului trecut a fost luată suma de 5 mil. spre acest scop [art. 31—32 pag. 8], **iar acum s'a redus cu 2 milioane,** ca să se poată da pentru **repararea bisericii catedrale unite din Blaj, căreia în bugetul anului 1929 i se votează suma de 1 milion** [art. 27 pag. 8], iar ajutor pentru **biserica unită din Roma** 300.000 Lei, [stat 103 pag. 108], pentru refacerea localului seminarului din Blaj şi pentru alte lipsuri 500.000 Lei [stat 103 pag. 108], cari anul trecut nu au fost luate în buget. Se vede că au venit

„ai noştri“ — ca să ia fără nici o mustrare de conştiinţă dela biserica ortodoxă — şi din puţinul ce a avut până acuma — şi să dea uniţilor.

Pe când consiliul arhiepiscopesc din Sibiu de 2 ani cere dela Minister să-i acorde o subvenţie pentru repararea cupolei bisericii catedrale, şi ca să nu se ruineze pictura din lăuntru a fost silit să ia un împrumut de 1 milion Lei ca să repare o parte din coperiş — consecvent este refuzat şi suma cerută, pe motivul de economie, e ştearsă din buget. Nu înseamnă aceasta că se protejează pe faţă biserica unită?

Şi astăzi stă biserica catedrală din Sibiu cu coperişul jumătate reparat şi cu pictura care se deteriorează zi de zi şi stă să cadă toată fără să poată fi reparată din lipsă de mijloace. Şi anul acesta s'a cerut pentru repararea ei un milion — **dar nu i s'a dat nimic spre acest scop.**

Zilnic cetim în foi, şi se cere la diferite ocaziuni, ca pentru pregătirea clerului superior să se arate mai multă solicitudine din partea forurilor bisericeşti, să se trimită cât mai mulţi studenţi în străinătate spre a putea avea un cler bine pregătit şi la înălţimea chemării sale. Cum biserica este săracă, a cerut dela stat ajutoare spre scopul acesta. Cum ştie statul să ajute biserica ortodoxă în scopul creşterii clerului său, e semnificativ faptul, că acoardă bagatela sumă de 650.000 Lei [stat 50—52, pag. 87, 88], pe când uniţilor li se acordă 100.000 Lei [stat 103, pag. 108] deci **cu mai bine de 100% mai mult** decât li s'ar cuveni după dreptate şi echitate.

O altă nedreptate. Pe când economii dela Academiile teologice ortodoxe din Ardeal se plătesc cu leafă de bază de 500 plus accesoriile [stat 26—30, pag. 74—76], la institutele teologice unite se plătesc cu 700 Lei plus accesoriile [stat 99, pag. 106], iar medicii acestor Academii la ortodocşi se plătesc cu **diurnă** lunară de 1000 Lei [stat 26—30], la institutele teologice gr.-cat. cu leafă de bază de 500 lei plus accesoriile [stat 99, pag. 106], ceeace face peste 3000

Lei lunar. Deci **medicii gr.-cat. primesc** pentru acelaş serviciu **de 3 ori mai mult** decât cei ortodocşi. Unde este echitatea?

Acum să venim la cel mai revoltător protecţionism ce se poate închipui. Aici se vede mai mult decât în cazurile menţionate mai sus, cât de iscusiţi sunt funcţionarii gr.-cat. uniţi din Ministerul cultelor, şi totodată lipsiţi de orice scrupul, şi cât de nepăsători sunt ceilalţi din Minister, de se pot face astfel de lucruri şi nedreptăţi ca cele ce urmează.

Arhiepiscopia ortodoxă din Sibiu a cerut de câţiva ani, ca funcţionarii săi mai vechi şi mai buni să fie avansaţi în gradul de leafă imediat superior, — dar de atâtea ori a fost refuzată de Minister pe motive de cruţare şi pe motive de alt ordin. S'a împăcat cu situaţia, căci n'avea încătrău şi a tăcut. Ce vedem însă din **bugetul 1929 la pag. 104 stat 95?** Că la **Mitropolia din Blaj,** în anul acesta **s'au avansat toţi funcţionarii fără excepţie** cu sume destul de considerabile **cari fac la an un spor de aproape un milion Lei.** [Compară bugetul 1928, pag. 81, stat 91]. Să-i luăm pe rând pe toţi cei avansaţi *(suma din paranteză este leafa de bază din anul trecut 1928).*

	Lei	
Directorul cancelariei . . .	2250	[1350]
Secr. mitropolitan arhid. . .	1450	[1300]
Doi secretari consistoriali .	1450	[1050]
Primcontabil	1450	[1350]
Contabil consistorial . . .	1450	[1150]
Contabil şef	1600	[1250]
Cassier	1450	[1250]
Controlor	1350	[1150]
Arhivar	1150	[700]
Impiegat actuar	850	[650]
„ „	750	[550]
„ „	500	[450]

Pentru o comparaţie mai evidentă arătăm cum sunt plătiti aceiaşi funcţionari la Consiliul arhiepis-

copesc din Sibiu [stat 9, pag. 35] *(la fel ca anul trecut).*

	Lei	
Şef de serviciu cl. I [contabil şef]	1450	[1600]
Şef de serviciu cl. III [cassier etc.]	1350	[1400]
Şef de birou cl. II [controlor arhivar etc.]	1050	[1350]
Impiegat clasa I [actuar]	600	[850]
„ „ II [actuar]	500	[750]

Ne întrebăm însă ce rost au la un consistor, pe lângă 10 canonici [consilieri], **2 directori** [administrativi şi de cancelarie] plătiţi cu leafă de consilieri eparhiali şi **3 [trei] secretari consistoriali,** cum e la Blaj, pe când la toate celelalte consistorii ortodoxe **s'a admis numai câte un secretar,** *şi acela dintre consilieri!* La Episcopia greco-cat. a Lugojului este un primsecretar, un secretar consistorial şi un secretar episcopesc, la celelalte episcopii gr.-cat. tot câte 2 secretari. Nu sunt acestea tot sinecuri?

Ministerul cultelor în decursul anului 1928 a trimis mai multe circulare prin cari se interzice completarea posturilor vacante de funcţionari, chiar dacă sunt luate în buget, pe motiv de economii bugetare. Ce ne este dat să vedem? Nu e de ajuns că la Consistorul din Blaj, s'au avansat în leafă toţi funcţionarii, cum am arătat, dar **s'au creiat posturi nouă** d. e. **postul de director administrativ,** cu leafă de consilier [2200 Lei plus accesoriile] şi două posturi de oameni de serviciu, cari anul trecut nu erau. Constatăm deci cu durere că se fac economii pe spatele bisericii „dominante" ortodoxe, ca să se creeze *sinecuri* la uniţi. Aceasta înseamnă **egalitate, legalitate** şi **deopotrivă protecţiune?!!**

Pe când la bisericile ortodoxe ajutoarele au rămas aproape aceleaşi ca anul trecut, la biserica unită s'au sporit multe ajutoare între cari cel pentru corurile bisericeşti dela *80,000* Lei [stat 99, pag. 84], în 1928 la **180.000 Lei** [stat 103, pag. 108, în 1929], *şi s'au luat sume nouă în valoare de peste un milion Lei.*

Dar pe lângă aceste sume luate în buget la capitolul bisericii unite această biserică mai beneficiază încă şi de ajutoarele din *sumele bugetate la cap. III pag. 8* din cheltuielile diverse şi extraordinare ale Ministerului Cultelor, şi cari sunt luate împreună cu ale bisericii ortodoxe din Ardeal [vezi art. 31], unde pentru biserica ortodoxă şi unită din Munţii Apuseni şi secuime se iau 3 milioane — şi cari se vor împărţi după bunul plac, fără nici un control, de cei dela Minister [în special de d-nul Pâclişanu].

Acelaş lucru se întâmplă şi cu sumele bugetate la art. 24, 25, 32 pag. 8, cari se împart deasemenea după cheremul şi bunul plac al celor din Minister, cu diferite consideraţiuni, desigur şi politice.

Aceste sume s'au pus împreună pentru ambele biserici ca să nu poţi avea controlul cât se dă uneia şi cât celeilalte. Şiretenie ţesută cu aţă albă.

Că sprijinul statului nu este nici pe departe mulţumitor pentru diferitele nevoi arzătoare ale bisericei ortodoxe o constatăm cu durere şi mâhnire, din **ştergerea din bugetul anului curent** şi a minimalelor sume ce anul trecut au fost luate pentru „procurare de cărţi de ritual, icoane“ [art. 23], „procurare de vase sacre, obiecte bisericeşti, ornate“ [art. 34], „fond pentru înfiinţarea şi înzestrarea bibliotecilor parohiale şi populare cu cărţi şi reviste“ [art. 25], „fond pentru opere pastorale şi de propagandă religioasă, culturală, conferenţiară“ [art. 26] toate la cap. III, pag. 8 din bugetul anului 1928, în **sumă de 1.800.0000 Lei.** Când ştim cât au suferit bisericile noastre în timpul războiului — şi cât sunt ele de lipsite de cele mai necesare obiecte ale cultului — cu durere trebuie să constatăm, cât de puţină grijă arată statul nostru în scumpetea crescândă de azi pentru înzestrarea lăcaşurilor dumnezeeşti cu cele necesare.

După un calcul sumar biserica unită primeşte anual cu cel puţin 55.000.000 Lei mai mult decât bi-

serica ortodoxă având în vedere proporţia numerică a sufletelor.

Biserica ortodoxă e jertfită pretutindeni — ca sub Unguri! In loc să se menţină în buget micile ajutoare luate de 5 ani în aceiaşi sumă, se taie şi se reduce şi puţinul avut, ca în schimb să se dea bisericilor neortodoxe, în special bisericii unite, cu nemiluita. *Şi aceasta se chiamă dreptate?* Nici într'un stat turcesc nu ar fi posibil un astfel de tratament unei biserici, „dominante" care are majoritatea [75%] credincioşilor. Unde este, domnilor Miniştrii, mult trâmbiţata legalitate şi dreptate, pe care o afişează la tot pasul reprezentanţii D-Voastră?! Avea-veţi D-Voastră tăria sufletească şi curajul să reparaţi nedreptatea cumplită ce se face bisericei ortodoxe? Nu ne vine să credem, căci ştim cum se lucrează şi ce consideraţiuni se au în vedere. Am voi să fim desminţiţi, şi noi am fi cei dintâi cari să recunoaştem, că s'a schimbat ceva în bine.

Rugăm în special pe „docţii" clarissimi uniţi să ne spună, dacă este just şi echitabil să sprijineşti o minoritate în detrimentul majorităţii zdrobitoare a cetăţenilor, din contribuţiile cărora se spriginesc bisericile cu averi considerabile şi cu tendinţe mai mult sau mai puţin centrifugale. Ştim că aceşti domni vor tăcea, căci le convine situaţia în care se află; cum ar sbiera însă ca din gură de şarpe, dacă situaţia ar fi inversă — ba ar fi în stare să meargă cu jalba în proţap până la Liga Naţiunilor. Dar aşa tac şi beneficiază de avantagiile ce le-au smuls prin abilitatea lor iezuitică şi prin slăbiciunea sau „neorientarea" [?] celor dela Ministerul Cultelor.

Ne-ar putea spune preacinstitul canonic Coltor, deputat şi membru al comisiei financiare, dacă e **„legal"**, **„moral"** şi **„creştinesc"** lucru ce a făcut comisia, desigur la insistenţa d-sale, când dela biserica ortodoxă a şters multe sume pe motive de economìi — iar bisericei unite i-a dat cu nemiluita tot ce a cerut, cum am văzut mai sus?

Este adevărat că o parte din vină pentru situaţia aceasta o poartă şi membrii sfântului Sinod, — că n'au ştiut să apere la timpul său drepturile bisericii lor. De acea ne întrebăm cu tot dreptul: Se va găsi oare vre-un membru al Sinodului şi totodată al Senatului, — ori vre-un alt deputat sau senator — membru devotat al bisericii ortodoxe, care să facă o interpelare în corpurile legiuitoare pentru îndreptarea acestei nemai pomenite jicniri şi nedreptăţi ce i se face bisericii ortodoxe? Aşteptăm!

Creştinul ortodox.

Cum s'a făcut „unirea" Românilor cu Roma?

— Cazul tipic dela Ohaba-Forgaciu, Banat. —

«Acesta este dreptul canonic și baza morală a bisericii Voastre!»

Mitropolitul ort. *N. Bălan,* în discursul dela Senat, la Legea Cultelor, adresându-se Episcopilor uniți.

Biserica noastră ortodoxă română ardeleană nu a ajuns încă să-și fi cercetat din destul și să-și fi scris istoria sa, din cele două veacuri din urmă mai ales, de când a dat peste capul ei pacostea desbinării prin unirea cu Roma.

Adevărat că, cu privire la veacul XVIII, avem remarcabila lucrare a d-lui profesor univ. *Dr. Silviu Dragomir:* Istoria desrobirii religioase a Românilor din Ardeal, volumul I, tratând numai o parte din veacul XVIII, — și-i așteptăm cu mult dor volumul II, mai ales fiindcă reprezentanţii cărturăriei istorice din cealaltă strană, au ţinut, până acum, numai să ignoreze această lucrare, în neputinţa lor absolută de a o combate.

Şi, fiindcă acest câmp, al istoriografiei noastre bisericeşti, nu este încă lucrat din deajuns, e numai o datorie morală dintre cele mai elementare, ca toţi ceice pot s'o facă, să-și dea contribuţia informativă, prin cercetările ce-i stau în putere, pentru a înlesni munca istoriografului sistematic de mâne.

Iată unul din motivele pentru cari am cercetat și așternut pe hârtie cazul, atât de caracteristic, de *fraudă și silnicie,* cu care s'a *făcut* — ca în toate locurile și în toate vremurile — unirea în comuna *Ohaba-Forgaciu* din Banat.

Dar, pe lângă acest motiv, al cercetătorului istoric, mai subversează un alt motiv, de ordin actual: de a demascà și reduce la adevărata importanță, ce li-se cuvine, pe apologeții acestei „uniri", cari prezintă — în istorie și în politica militantă și culturală — „unirea" în altă lumină decât ceea adevărată, care este trista ei glorie, *de a fi desbinat sufletește un popor, fără să-i poată da,* în schimb, *în alte privințe, un echivalent corăspunzător.*

Vom istorisi deci cazul dela Ohaba-Forgaciu, pe baza documentelor din arhiva Episcopiei Aradului,[1] între cari se găsesc și niște sentințe ale administrației politice ungurești, dimpreună cu rezultatul anchetelor făcute la fața locului.

Vom înfățișa lucrurile, potrivit dosarului, în așa fel ca să se vadă, deoparte, întreagă măestria vinovată cu care se lucrà din partea Episcopiei unite dela Lugoj, și, de altă parte, întreagă psihologia masselor duse în rătăcire prin exploatarea certelor locale și prin mirajul făgăduințelor de bunătăți materiale, cari au fost deapururi, dar deapururi, mijlocul de captație în favorul unației.

1. Cum s'au petrecut lucrurile la Ohaba-Forgaciu?

Inceputul unației în Banat și la Ohaba-Forgaciu. — Amăgiri cu făgăduinți de a se da oamenilor preot și pământ, fără plată. -- Zarva în sat și primii 75 amăgiți. — Alți 88 amăgiți. — Amăgiții nu fac treceri după lege. — Cercetare contra parohului local și intervenția fiscalului Consistorului din Arad. — Protopopul uniat la Ohaba-Forgaciu și intervenția episcopiei ortodoxe la episcopia uniată din Lugoj. — Un nou tablou despre alte 145 suflete amăgite. — Nici aceștia n'au făcut treceri legale. — Demascarea apucăturilor uniate de către preotul nostru. — Ce zice satul despre nelegiuitele apucături ale uniaților: «unietură» și «spărgători ai satului». — Incercări la fel ale uniaților, de a sparge și satele Hitiaș și Racovița. — Cercetarea disciplinară contra parohului nostru Andronic Magheriu, câștig de tulburare prielnică «uniaturei» și

[1] Registratura III—112—1899.

încheierea disciplinarului. — «Uniaţii» din Ohaba-Forgaciu cer cu multe iscălituri neadevărate dela Ministrul unguresc, dar nu li-se dă, parte din sesiunile parohiilor ortodoxe. — Episcopia ortodoxă cere dela administraţia politică anchetarea cazului de treceri nelegale. — Două anchete, din 5 şi din 29—30 Octomvrie 1899. — Treceri fără de lege şi fabricaţia atestatelor de trecere, dovedite la ancheta a doua. — O constatare dureroasă despre uniaţi şi despre ai noştri. — Hotărârea Nr. 11505 din 19 Decemvrie 1899 adusă de pretura Buziaş ne face dreptate în parte, dar scapă din vedere scăderile constatate de anchetă cu privire la treceri. — Apelul Bisericii ortodoxe. — Unii dintre amăgiţi se desmeticesc şi întorc la Biserica ortodoxă. — Apel la vice-comite; hotărârea acestuia Nr. 1360/1900, pentru o nouă anchetă. — Anchetele din 8 August şi 10 Septemvrie şi ascultarea alor mai mult de 160 persoane. Banca uniată «Poporul» dela Lugoj. — Hotărâri nouă ale preturei (Nr. 12579/1900) şi vice-comitelui (Nr. 6727/1901). — Noul apel al Bisericii ortodoxe, sprijinit şi pe cazul dela Ohaba-lungă. — Comisia administrativă judeţeană (Nr. 2026/1901) respinge apelul, fără de a-l combate. — A treia hotărâre (Nr. 31171/1901) a subprefecturei, constatând cazuri de treceri nelegale. — A treia hotărâre (Nr. 8954 1901) a preturei Buziaş constată numai 115 cazuri de treceri legale la «uniatură». — Trei sferturi din treceri, declarate ca nelegale. — Apel la viceşpan, şi cererea de revizuire, a Consistorului către Ministrul Cultelor. — Episcopia ort. solicită răspunsul Ministrului, apoi perde cauza din vedere, iar ministrul tace — tace!

Comuna Ohaba-Forgaciu e situată în judeţul Timiş-Torontal. După statistica dela 1920 aveam acolo d'abia 1461 Români, ai căror părinţi au socotit, în 1899, că e bine ca aceasta mână de români ortodocşi să se desbine sufleteşte, sub cuvântul de a se uni cu străinii.

Pe atunci, în primăvara anului 1899, soseşte la episcopia Aradului svonul că în Ohaba-Forgaciu sunt porniri unioniste. Consistorul cere informaţii dela protopopul Belinţului [Nr. 1950 din 8 Aprilie 1899]. Din raportul acestuia şi din raportul însuşi oficiului parohial, se desluşeşte următoarea stare de lucruri: In comună existau oarecari nemulţumiri din partea poporului cu preotul locului şi, din această cauză, şi pe motivul proaspetei alegeri a fiului aceluiaşi preot ca paroh în aceeaşi comună. Minoritatea, nemulţumită a trimis o delegaţie de zece inşi la episcopia gr.-cat. din Lugoj, de unde a venit cu făgăduinţa — aşa de adeseori făcută, şi în alte cazuri — că, dacă vor trece la „unire" cel puţin 100 de familii, *vor dobândi gratuit 500 jugăre din pământul fondului religionar catolic,* care are

moșii în partea locului[1] și chiar și în comuna numită. Zavistiricii, cari au colindat pela episcopia uniată, au umblat apoi prin sat, scriind pentru unație 80—90 familii. Inscrierea la uniați nu înseamnă însă și a face trecerile cerute de lege.

Zarva din sat nu se potolește nici dupăce arhimandritul Aug. Hamsea fu trimis, la 7/19 Aprilie 1899, în comună, și nici dupăce se luaseră măsuri speciale de slugire acolo la sf. Paști, prin alți preoți. Oamenii se văierau arhimandritului, că nu li se rezolvă niște plângeri de mai nainte, trimise la Consistor, și având dreptul de a fi nemulțumiți, la sfatul din afară — loveau în sfânta Biserică, prin gândul de a o părăsi.

Intre asemenea împrejurări își declară ieșirea din sinul Bisericii 75 persoane, al căror tablou, făcut la 22 Aprilie 1899 de protopopul gr.-cat. Georgiu Popoviciu din Lugoj, este următorul:

Nr. crt	Nr. casei	Numele	Data anunțării trecerii	Nr. crt.	Nr. casei	Numele	Data anunțării trecerii
1	389	Gheorghe Roșiu		14	188	D. Cimponeriu	
2	93	Nic. Stancu		15	363	Elena Sîrbu	
3	240	Atan. Moisuț		16	353	Maria Sîrbu	
4	240	Petru Moisuț		17	201	Par. Toader	
5	55	Vas. Minescu		18	27	G. Cimponeriu	2 și 16 IV
6	358	Marian Minescu	2 și 16 IV.	19	79	Eva Pau	
7	101	Petru Chica		20	93	Nic. Ienașuț	
8	211	George Iovan		21	266	Talia Beldea	
9	305	Dim. Faur		22	260	Pavel Crista	
10	287	Dim. Cherlea		23	299	Dim. Toader	29 III.
11	395	Martin Stancu		24	78	Pavel Peia	
12	177	Dim. Minescu	30 III. și	25	298	Petru Murariu	și
13	177	Martin Mioc	16 IV.	26	297	Gh. Murariu	16 IV.

[1] *Fondul religionar catolic*, până la începutul veacului trecut, își avea moșiile în nordul Ungariei de odinioară. Atunci statul le-a schimbat cu moșii de ale statului, din Banat, întinse în 26 comune din județul de odinioară al Timișului, din cari numai 5 nu-s românești; apoi în 4 comune românești din Caraș-Severin. Pe rând, în toate aceste sate a intrat desbinarea „unionistă", ajutată de banul și moșiile catolice. Vezi mai pe larg scrierea mea: *Papism și Ortodoxism în Ardeal*, pag. 23 și urm.

Nr. crt.	Nr. casei	Numele	Data anunțării trecerii	Nr. crt.	Nr. casei	Numele	Data anunțării trecerii
27	152	Gheorghe Sîrbu		52	151	Petru Murariu	
28	261	Nic. Drinovan		53	401	Const. Balan	
29	226	Ioan Beldea		54	189	Nic. Dumitru	
30	318	Nic. Murariu	29 III. și 16 IV.	55	189	Gh. Dumitru	
31	74	Sofr. Minescu		56	310	C. Cimponeriu	
32	296	D. Cimponeriu		57	272	Tr. Sîrbu	30 III. și 16 IV.
33	321	Ioan Crista		58	392	Ioan Sîrbu	
34	300	Nic. Murariu		59	392	Dam. Sîrbu	
35	234	Const. Roşu		60	80	Nic. Beldea	
36	386	Gheorghe Roşu		61	69	Vas. Sîrbu	
37	146	Gheorghe Nica	2 şi 16 IV.	62	355	Dav. Minescu	
38	267	Pavel Sătulu		63	85	Trand. Sîrbu	
39	267	Vasile Sătulu	2 și 16 IV.	64	309	Gh. Margan	
40	326	Iordan Zagra		65	274	Nic. Ramneanț	
41	420	Nic. Sîrbu		66	239	Nic. Sîrbu	
42	364	Ioan Sîrbu	29 III. și 16 IV.	67	239	V. Sîrbu	29 III. şi 16 IV.
43	245	Ion Cimponeriu	30 III. și 16 IV.	68	310	Ac. Cimponeriu	30 III şi 16 IV.
44	147	Nic. Sîrbu		69	283	Ioan Peia	
45	147	Nic. Sîrbu jun.		70	383	I. Peia jun.	29 III și 16 IV
46	40	P. Sîrbu	29 III. și 16 IV.	71	347	Ioan Hota	30 III. și 16 IV.
47	38	Nic. Mioc	2 și 17 IV.	72	378	Paun Goloșie	
48	40	Const. Sîrbu		73	381	Ioan Rașia	
49	5	Ioan Beraș		74	381	Ioan Gornic	
50	379	Nic. Stoian		75	150	Ion Boldea	29 III. și 16 IV
51	29	D. Cimponeriu					

Dar aceste declarații de trecere la unație nu se făcuseră după cum cerea legea: declarația singuratică a fiecăruia din ceice treceau, participarea alor câte doi martori alături de fiecare declarant, la câte 15 zile împlinite dela prima declarație. Cu datul de 25 Aprilie protopopul gr. catolic mai trimite parohului ortodox un al doilea tablou, cuprinzând numele altor 88 de persoane, despre cari spunea că-s trecute la unație. Tabloul acestora este următorul:

Nr. crt.	Nr. casei	Numele	Data anunțării trecerii	Nr. crt.	Nr. casei	Numele	Data anunțării trecerii
76	4	Ioan Sîrbu	30 III; 16 IV.	83	340	C. Istfănuț	30 III. 16 IV.
77	18	Nic. Bosica	29 III. 16 IV.	84	82	Ioan Sîrbu	29 III. 16 IV.
78	17	Nic. Bosica		85	363	Gheorghe Sîrbu	
79	34	Nic. Andraș		86	201	A. Toader	
80	79	Romul Sîrbu		87	285	Petru Mârza	
81	363	Ioan Sîrbu		88	299	Dim. Toader	
82	363	Nic. Sîrbu		89	208	Sim. Cărăbaș	

Nr. crt.	Nr. casei	Numele	Data anunțării trecerii
90	235	Nic. Pau	
91	35	Pavel Sîrbu	
92	415	Nic. Minescu	
93	415	Dion. Minescu	
94	71	Dim. Gornic	
95	71	Vas. Gornic	
96	300/b	Ioan Toader	
97	223	Petru Boldea	
98	370	Tripșa Iosif	
99	230	Dam. Murariu	29 III.
100	149	Nic. Boldea	16 IV.
101	171	D. Cărăbaș	
102	171	Nic. Cărăbaș	
103	173	Dim. Iliaș	
104	289	Ioan Mărănescu	
105	372	Nic. Cimponeriu	
106	153	Ioan Sîrbu	
107	332	Dim. Sîrbu	
108	365	Ioan Minescu	
109	408	Imbre Adam	
110	153	Elena Sîrbu	2 IV. 16 IV.
111	332	Ioan Sîrbu	29 III. 16 IV.
112	3	Nic. Mihoc	2 IV. 16 IV.
113	3	Maria Mihoc	1 IV
114	3	Elena Mihoc	și
115	36	Antița Chica	16 IV.
116	36	G. Chica	2 IV. 16 IV.
117	10	Ispas Toader	1 și 16
118	10	Elisaveta Iliaș	IV
119	238	Dim. Sîrbu	2 și 16 IV.
120	73	V. Faur	29 III și 16 IV.
121	73	Elena Faur	1 și 16 IV.
122	10	T. Iliaș	29 III și 16 IV.
123	40	Const. Sârbu	1 și 16
124	40	Ioan Sîrbu	IV
125	28	Atanasie Jurca	
126	28	Gh. Minescu	2 și 16
127	33	Gh. Cerbu	IV

Nr. crt.	Nr. casei	Numele	Data anunțării trecerii
128	408	Eftimie Iliaș	1 și 16 IV.
129	201	Nic. Toader	29 III
130	78	Pavel Roșiu	și
131	78	Sofia Roșiu	16 IV.
132	10	Dim. Iovan	1 și 16 IV.
133	68	Nic. Minescu	
134	348	Pavel Minescu	
135	131	Achim Bălan	
136	231	Gheorghe Sîrbu	
137	304	Dim. Crista	2 și 16
138	358	Pavel Minescu	IV
139	332	Ioana Sîrbu	
140	268	Maria Crista	
141	393	Ioan Draghici	
142	145	Duca Radu	
143	205	N. Cărăbaș	30 III. 16 IV.
144	293	V. Cimponeriu	29 III
145	203	Pavel Cărăbaș	16 IV.
146	389	Dionisie Rom	
147	421	Nic. Sîrbu	
148	421	Elena Sîrbu	
149	266	Danila Minescu	
150	39	Gheorghe Sîrbu	
151	39	Ioan Sîrbu	
152	393	Stefan Draghici	
153	376	Dim. Minescu	2 și 16
154	309	Ioan Margan	IV
155	39	Stefan Sîrbu	
156	351	Ioan Roșiu	
157	264	Gheorghe Radu	
158	296	E. Cimponeriu	
159	121	Vasile Radu	
160	122	Dim. Curtu	
161	145	Maria Radu	
162	145	Anastasia Radu	
163	342	Nic. Iliaș	

Nici aceste treceri nu s'au făcut după cerințele legii.

Parohul arătă, că și de astădată, pricinașii i s'au prezentat, în patru rânduri, în grupuri și nu câte unul, fără de martori, și anume: în grupul I. la 17/29 Martie, 40 de inși; iar pentru a douaoară, la 4/16 Aprilie, în absența parohului, înaintea preotului străin Gh. Petrovici din Ficătar.

Al doilea grup s'ar fi prezentat întâiaoară la 18/30 Martie, în absenţa preotului legal, iar pentru a douaoară s'au declarat, iarăşi cu gloata, în biserică, înaintea aceluiaş preot străin, care-l înlocuia — numai întâmplător şi fără jurisdicţiune — pe paroh. Grupul al treilea s'a declarat — înaintea cui, căci parohul era absent — la 20 Martie [1 Apr. st. nou]. Apoi grupul IV s'a anunţat, în număr de 35 inşi, parohului nostru, dar iarăşi cu gloata, pe stradă, în ziua de 21 Martie [2 Apr. nou] pentru întâiaoară, iar a douaoară la 4/16 Aprilie, iarăşi preotului străin Gh. Petrovici.

Pe lângă că „trecerile" acestea nu erau în conformitate cu legile, parohul nostru ne mai arată, cu privire la acest şir de treceri, d. ex. aceea, că Const. Sîrbu dela Nr. casei 40 [poziţia 129] se cuprinde şi în tabloul prim, la poziţia 48; apoi că Dimitrie Toader Nr. casei 299 [poziţia 88] figurează şi în primul tablou sub poziţia 23; — apoi la Nr. de casă 188 [poziţia 14] este arătat un credincios trecut pe când numărul de casă e vacant; — că la Nr. casei 266 [poziţia 21] nu se află Talia Beldea; tot astfel că nu există nici Nicolae Beldea, arătat la Nr. de casă 80 [poziţia 60], neexistând aceste nume în comună. Mai obiecţionează preotul nostru şi aceea, că Maria Radu Nr. casei 145, fiind în al 17-lea an de etate şi necăsătorită, nu poate face trecere şi nu poate figura în tabloul celor trecuţi legal.

La uniaţi, însă, aşa se vede, se pot toate, deci şi aceasta! Că-i vorba doar de a spori turma, fără nici o alegere a mijloacelor, de sunt legale, sau nu.

La două zile după trimiterea noului tablou despre cei trecuţi, la parohul ortodox, protopopul gr.-cat. îşi face apariţia, la 27 Aprilie nou, în comună, unde face serviciu religios.

In vremea aceasta, când satul ardea, Consistorul se mulţumeşte a trimite în comună de sfintele Paşti, pe parohul Nic. Groza dela Sân-Mihaiul-român, pentru a slugì acolo, care şi dânsul pomeneşte de isvorul răului în neajunsurile legate de numele preoţilor. Şi pentru a înlătura relele şi tulburările, Consistorul ordonează la 22 Aprilie [Nr. 2401] cercetare contra parohului din comună, şi trimite [cu

Nr. 2402 din 3 Mai n.] chestia trecerilor la fiscalul său, pentru a-i arăta: ce e de făcut pentru respingerea asaltului nelegiuit, săvârşit prin agenţii provocatori ai episcopiei gr.-cat. din Lugoj.

Indrăzneţii aceştia, cari nu aveau simţul legalităţii, ci numai râvna de a răpi suflete ortodoxe şi a şi le incorpora cu orice preţ şi cu orice mijloace, îşi ţin mai departe drumul nelegiuirilor. In luna Mai [1899], parohul locului raporta Consistorului, că protopopul gr.-cat. G. Popovici din Lugoj — deşi el trebuia să ştie bine, că trecerile nu-s făcute după lege — a venit şi la Paşti în comună; a slugit acolo, în casa lui Nicolae Toader [Nr. casei 201] şi că preotul Ţucu din Lugoj şi protopopul au făcut slujbe religioase unor creştini ortodocşi şi au botezat.

Consistorul socoteşte de bine să scrie [Nr. 2786 din 8/20 Mai 1899] episcopului gr.-cat. Dimitrie Radu dela Lugoj să-şi înfrâneze subalternii dela actele de disordine arătate mai sus; — apelează — prin condeiul arhimandritului A. Hamsea, — la conştiinţa episcopului gr.-cat. „că unuia şi aceluiaşi altar al Domnului suntem împreună slugitori", fiind vorba de „o cauză de natură curat bisericească dintre două biserici surori", — îi aduce episcopului gr.-cat. la cunoştinţă mijlocul de ademenirea creştinilor noştri prin făgăduirea de pământuri, şi cere măsurile episcopiei uniate, pentruca să nu trebuiască a se adresa organelor politice-administrative pentru ocrotire legală. Se înţelege, episcopul Lugojului nu recunoaşte nimic din adresa Consistorului nostru. Din contra, ţine că trecerile celor ai noştri s'au făcut din bună voia lor, în mod legiuit; dar recunoaşte totodată, că oamenii, cari au colindat pe la Lugoj în cauza trecerilor, aveau nemulţumiri cu preotul [Nr. 1274/1899].

Dar înzadar tăgăduia episcopia Lugojului vinovatele apucături ale subalternilor săi de a câştiga prin nelegiuire suflete ortodoxe dela Ohaba-Forgaciu. Ele, apucăturile, se văd limpede din uneltirile din aceeaş vreme pentru treceri şi din demascarea apucăturilor viclene din partea înşişi credincioşilor noştri dela Ohaba-Forgaciu. Iată, adecă, de ce este vorba!

Protopopul gr.-cat. pomenit trimite parohului nostru, încă cu data de 20 Mai, un nou tablou, al treilea deja, despre ceice ar fi trecut în cursul vremii la unaţie. Iată numele acestora, în număr de 145 suflete, dimpreună cu data celor două anunţări:

Nr. crt.	Nr. casei	Numele	Data anunţării trecerii
164	356	Ioan Hota	2, 16 IV.
165	60	Dionisie Marcu	
166	80	Ioan Sîrbu	29 III 16 IV.
167	380	Maria Balint	2, 16 IV.
168	80	C. Ionescu	29 III, 16 IV.
169	286	Dion. Cherlea	
170	12	Ioan Faur	
171	64	Nic. Mârza	
172	126	Tiţa Brancu	2, 16 IV.
173	68	Ana Minescu	
174	223	Nic. Belgea	
175	223	Sanda Belgea	
176	189	Iordanca Dumitru	
177	189	Par. Dumitru	
178	27	M. Cimponeriu	
179	208	Nic. Cărăbaş	1 IV,
180	82	Elena Sîrbu	7 V.
181	358	Eva Minescu	
182	408	Talia Iliaş	
183	78	Talia Peia	
184	152	Maria Sîrbu	
185	309	Eva Margan 2, 16	
186	309	Sanda Margan	
187	126	G. Brancu	2, 16
188	223	Elena Belgia	IV.
189	310b	Z. Cimponeriu	
190	310	A. Cimponeriu	
191	310	E. Cimponeriu	
192	274	Ana Râmneanţu	
193	274	M. Râmneanţu	
194	408	Elena Adam	16 IV,
195	208	Ana Cărăbaş	şi
196	169	Iana [?] Murariu	7 V.
197	226	Talia Curtu	
198	226	Talia Belgia	
199	141	Ioan Peia	
200	141	Eva Peia	
201	271	Fl. [floare?] Miha	
202	271	Elena Mihai	2, 16 IV.
203	271	Nicolae Mihai	
204	235	Iordana Pan	
205	235	Rusanda Pan	
206	205	Veta Cărăbaş	
207	19	Ioan Bosica	16 IV.
208	19	Marinca Bosica	şi
209	19	Nicolae Hota	7 V.
210	19	Antiţa Bosica	
211	18	Rusanda Bosica	
212	18	Nicolae Bosica	
213	18	Ana Bosica	
214	47	Pavel Curtu	
215	47	Maria Curtu	
216	47	Elena Curtu	
217	11	Eva Belgia	2, 16 IV.
218	11	Antiţa Belgia	
219	11	Nic. Belgia	
220	11	Iosif Belgia	
221	203	Luca Cărăbaş	
222	203	Ana Cărăbaş	
223	173	Marin Iliaş	
224	173	Lena Iliaş	16 IV.
225	174	Gheorghe Iliaş	şi
226	174	Sofia Iliaş	7 V.
227	174	Stefi Iliaş	
228	296	El. Cimponeriu	
229	192	G. Iovan [I]	
230	192	G. Iovan [II]	2, 16 IV
231	192	Elena Iovan	
232	192	Romul Iovan	
233	192	Iana Iovan	
234	204	Luc. Armenschi	
235	204	St. Armenschi	
236	201	Maria Toger	16 IV.
237	342	Elena Iliaş	şi
238	342	Rusanda Iliaş	7 V.
239	17	Elisaveta Bosica	
240	93	Maria Stancu	
241	93	Elena Stancu	
242	93	G. Stancu [I]	
243	93	G. Stancu [II]	

Nr. crt.	Nr. casei	Numele	Data anunțării trecerii	Nr. crt.	Nr. casei	Numele	Data anunțării trecerii
244	244	[214?] T. Murariu	16 IV și	290	245	Elis. Cimponeriu	
245	272	Eva Sîrbu	7 V.	291	285	Dionisie Toder	
146	392	Elena Sîrbu		292	142	Ioan Balint	
247	392	Talia Sîrbu		293	54	Ioan Sîrbu	
248	273	Susana Minescu		294	54	G. Sîrbu	
249	390	Ana Cărăbaș		295	285	Ioan Mîrza	
250	390	Vicențiu Cărăbaș		296	61	Elena Sîrbu	
251	267	Tudora Sătulu	2, 16	297	61	Ioan Sîrbu	
252	267	Elena Sătulu	IV.	298	230	Maria Murariu	
253	38	Ioan Mioc		299	322	Nic. Cherlea	
154	264	Elisaveta Radu		300	54	Gheorghe Sîrbu	
255	264	Dim. Radu		301	55	Elena Minescu	
256	168	Elis. Sîrbu		302	89	Elena Belgia	
257	168	Rusal. Sîrbu	30 III, 16 IV.	303	89	Tr. Sîrbu [Subu?]	
258	351	Rusandra Roșiu	2, 16 IV.	304	322	Nic. Cherlea	
259	38	Elis. Mioc		305	89	Antița Sîrbu	
260	383	Ic. Minescu	16 IV, și 7 V.	306	238	Cristina Sîrbu	
261	383	S. Minescu	2, 16 IV.	307	322	Iova [?] Cherlea	
262	28	Par. Minescu	16 IV	308	238	Sofia Sîrbu	
263	28	Maria Jurma	și 7 V.	309	238	Nic. Sîrbu	
264	168	Dim. Sîrbu	30 III și 16 IV.	310	389	Eva Roșiu	
265	224	Dion. Sîrbu [I]		311	305	Maria Faur [I]	16 IV.
266	224	Dion. Sîrbu [II]		312	505	Ioan Faur	și
267	224	Elena Sîrbu	2, 16	313	305	Maria Faur [II]	7 V.
268	224	Pavel Murariu	IV.	314	131	Ioan Bălan	
269	68	Dim. Minescu		315	131	Nicolae Bălan	
270	138	Ioan Sîrbu		316	286	Maria Cherlea	
271	381	Elena Roșia	30 III, și 16 IV.	317	318	Raveca Murariu	
272	203	Gab Cărăbaș	29 III. 16 IV.	318	131	Ioan Bălan	
273	169	G. Murariu	30 III, și 16 IV.	319	289	Maria Maranescu	
274	410	Maria Iovan		330	289	R. Maranescu	
245	410	Martin Iovan	2, 16 IV.	321	85	Nic. Minescu	
276	410	Elena Sîrbu		322	266	Ana Minescu	
277	38	Iconia Mioc		323	122	Talia Curtu	
278	211	Maria Iovan		324	122	Flore Curtu	
279	76	Pascuța Bălan		325	266	Antița Minescu	
280	61	Dim. Drinovan		326	45	Pers. Minescu	
281	33	Maria Cerbu		327	340	Maria Peia	
282	33	Iconia Cerbu		328	340	Rusanda Iștfănuț	
283	34	Talia Andraș	16 IV.	329	415	Maria Minescu	
284	29	Elena Minescu	și	330	361	El. Drinovan	
285	61	Giula Drinovan	7 V.	331	361	Veta Drinovan	
286	142	Elena Balint		332	361	Ioan Drinovan	
287	76	An. Cimponeriu		333	299	Flore Toder	
288	240	Titu Cherla		334	190	Antița Petruț	
289	285	Elena Toader		335	365	Eva Minescu	

Nr. crt.	Nr. casei	Numele	Data anunțării trecerii
336	83	Iuliana Sîrbu	
337	54	Maria Sîrbu	
338	79	Eva Pau	
339	79	Ana Sîrbu	
340	54	Elena Sîrbu	
341	304	Const. Crista	
342	298	Maria Murariu	
343	283	Elena Peia	
344	71	Talia Gornic	
345	74	Meda Minescu	
346	283	Antița Peia	
347	287	Maria Cherlea	
348	261	Maria Drinovan	
349	146	Ioan Nica	
350	146	Elisaveta Nica	
351	356	Eva Hota	
352	356	Const. Hota	
353	39	Flore Sîrbu	16 IV.
354	39	Domnica Sîrbu	și
355	39	Elena Sîrbu	7 V.
356	371	Antița Minescu	
357	171	Flore Cărăbaș	
358	171	Sofia Cărăbaș	
359	171	Maria Cărăbaș	
360	60	Elena Mireu	
361	239	Catița Sîrbu	
362	80	Ana Ionescu	
363	147	Maria Sîrbu	
364	147	Silvia Sîrbu	
365	147	Pavel Sîrbu	
366	147	Gheorghe Sîrbu	
367	150	Sofia Belgea	
368	231	Maria Sîrbu	
369	151	Dim. Murar [?]	
370	150	Parasc. Belgia	
371	151	Elis. Morar	
372	151	Talia Morar	
373	12	Raveca Faur	
374	64	Nic. Mârza	
375	64	Maria Mârza	
376	12	Talia Faur	
377	45	Vas. Stancu	
378	45	Maria Stancu	
379	45	Ana Stancu	
380	45	Pavel Stancu	
381	415	Maria Minescu	
382	347	Elena Hota	
383	22	Nic. Chica	
384	321	Maria Crista	
885	304	Păscuța Crista	
386	304	Ioan Crista	
387	395	Elena Stancu	
388	146	Gheorghe Nica	
389	356	Maria Minescu	
390	348	Sofia Minescu	16 IV.
391	370	Elena Tripcea	și
392	364	Sofia Sîrbu	7 V.
393	364	Maria Sîrbu	
394	297	Flore Morar	
395	364	Maria Sîrbu	
396	370	Elena Tripcea	
397	300	Talia Murariu	
398	379	Antița Stoian	
399	22	Ioan Belgea	
400	386	Maria Roșu 386	
401	401	Elis. Bălan	
402	22	Ana Belgia	
403	420	Ana Sîrbu	
404	421	Elena Sîrbu	
405	63	Dim. Chica	
406	300	Ana Toder	
407	63	Maria Chica	
408	158	T. Cimponeriu	

Așa dar, deodată, cu încheierea acestui — al treilea — tablou despre treceri, uniații pretindeau să aibă în Ohaba-Forgaciu nu mai puțin ca 408 suflete câștigate dela noi. Dar noi văzurăm mai sus, ce obiecțiuni se făcuseră împotriva trecerilor cuprinse în primele două tablouri. Să vedem acum și starea lucrurilor cu privire la tabloul din urmă.

Parohul nostru ne spune în raportul său din 16/28 Mai, că nici aceste treceri nu s'au făcut după lege. Anunțările sau declarațiile nu le-au făcut cei ce doriau să treacă dela noi, ci capii lor: Dionisie Cărăbaș, Dim. Iliaș și Păun Goloșie. Mulți din cei trecuți în tablou nici nu s'au prezentat măcar în persoană înaintea preotului nostru, spre a se declara. Ba sunt și cazuri, că de ex. *unele persoane sunt cuprinse de câte două ori în tabloul celor trecuți și cu date deosebitoare cu privire la ziua declarațiilor de trecere.* Așa: 1. Eva Pau dela Nr. casei 79, figurează sub poziția 19 din primul tablou și sub poziția 338 din tabloul ultim, cu date deosebitoare pentru trecere. Alt caz: 2. Talia Beldea [Nr. casei 266], figurează sub pozițiile 21 și 197, în cel din urmă sub numele de Talia Curta, 3. Constantin Sîrbu [Nr. casei 40], sub poziția 48 și sub 123, cu anunțări deosebitoare. 4. Elena Sîrbu [Nr. c. 421] sub pozițiile 148 și 404. 5. Ioan Sîrbu [Nr. casei 332] sub pozițiile 111 și 139.

Mai departe: în aceleași trei tablouri, se întâlnesc de câte două ori, cu una și aceeaș dată pentru declarația trecerii: 1. Dim. Toader [Nr. c. 299] sub pozițiile 23 și 88. 2. Ioan Bălan [Nr. c. 131] sub pozițiile 314 și 318. 3. Elena Tripșa [Nr. c. 370] sub pozițiile 391 și 396.

Intre cei declarați figurează și Elena Sîrbu, amintită mai sus, deși aceea zăcea în acea vreme grav, având în față „rac", o rană ce o împedeca de a umbla în lume. Tot așa zăcea grav bolnavă și Talia Faur [Nr. c. 12] dela poziția 376.

Tot astfel n'au putut face declarații de trecere *fetele necăsătorite*, netrecute de 18 ani, și anume: 1. Talia Iliaș, poziția 182. 2. Elena Curtu, poziția 216. 3. Catița Sîrbu, poziția 361. 4. Ana Ionescu, poziția 362. 5. Elena Faur, poziția 120.

Dar în aceeași vreme, în care „se făceau" trecerile în chipul arătat, preotul nostru culege de pela *credincioși 46 «declarații» prin cari se demasca propaganda nelegiuită a uniaților,* în frunte cu preotul gr.-cat. care era trimis *deja stabil* în comună, și cu câțiva rătăciți de ai noștri trecuți

în apele Lugojului. Din aceste declaraţii, cari ar fi vrednice să fie toate publicate dacă nu ar fi aşa de multe, reiese, cum preotul gr.-cat. a colindat din casă în casă, tulburând liniştea sufletească a creştinilor şi pacea satului; apoi cum acelora, cari au fost ademeniţi, li s'au făcut făgăduinţa că vor primi gratuit câte cinci lanţuri de pământ, „în cinste", dacă vor trece la unaţie. Li s'a pus în vedere şi aceea, că nu vor avea să-l plătească pe preotul uniat, cum plătesc pe cel ortodox — e o veche apucătură a uniaţilor! In faţa acestor dovezi nu numără nimic tăgada episcopiei uniate. Sunt printre aceste declaraţii şi unele de cuprinsul, că au fost scrişi ca uniaţi, deşi ei nu fuseseră la preotul ortodox spre a se lăpăda de legea părintească şi deşi nu voiau să între în legături cu uniaţii.

In cele ce urmează redăm numele acelor „declaranţi", cari dădeau de gol propaganda uniată: *Pavel Cimponeriu* Nr. c. 255, *Talia Sîrbu* Nr. c. 278, Nic. Sârbu 421, *Persida Sîrbu* 419, *Nic. Mioc* 271, *Achim Cimponeriu* 310, *Ioan Roşu* 351, *Iordan Zagria* 326, *Maria Guţu, Veta Fridaski* 329, *Gheorghe Radu* 264, Vichentie Iovan, *Ioan Peţia, Gheorghe Murariu* 197, Ioan Draghici 390, *Martin Mioc* 177, Nic. Remneanţ 274, Dim. Crista 373, Nic. Drinovan 261, *Pascuţa Crista n. Cimponeriu* 304, Gheorghe Jivan 258, *Trandafir Sîrbu* 272, *Ana Minescu, Gheorghe Crista, Elisaveta Crista, Vas. Cimponeriu*, Donose Mircu 60, *Nic. Mârza* 64, Cărăbaş Vichentie, *Ioan Balint* 192, *Petru Murariu* 298, *Nic. Toagier* 137, *Const. Roşu* 234, *Pavel Curtu* 47, *Pavel Peia* 77, *Ioan Sîrbu* 4, Nicolae Toger 134, *Vas. Stancu* 45, *Ioan Sîrbu* 364, *Achim Bălan* 131, *Ioan Sîrbu* 80, *Petru Peia* 416, *Trailă Iliaş* 10, *Tanasie Moisuţ* 240, *Petru Sîrbu* 419, *Dim. Cherlia* 287, — de tot: 46 inşi. Aceia — 36 la număr — ale căror nume s'au scris cu literă cursivă [culcată] toţi declară, că *nu au fost la preotul să se lapede de legea lor;* că, cu toate aceste, sunt scrişi între uniţi, peste voia lor.

Totuşi, se cuvine să reproducem măcar câteva din aceste declaraţii, documente atât de caracteristice şi doveditoare de furtul sufletelor ce ni s'au răpit.

Iată-le:

Declarațiune.

Eu jos subscrisul constatez, că la mine a venit Dionisie Carabaș, Petru Sîrbu, Paun Golosie și Dimitrie Iliașiu și *m'au înscris la unietură* făgăduindu-mi, că capăt pământ în Überland dacă mă unesc. Și eu ca om sărac am lăcomit la puțin pământ, căci vremurile sunt grele, și noi lipsiți de pământe o ducem de tot rău. Eu deși m'am înscris la *unietură*, de nu capăt pământul făgăduit nu-mi lapăd legea, căci cu preoții noștri n'am avut nici un rău și deci numai pământul făgăduit m'au îndemnat la trecere în altă lege. Ceeace întăresc și prin jurământ.

Ohaba-forgaciu în 26 Mai 1899.

[3 martori] **261 Nicolae Drinovan** [ss].

Alta:

Declarațiune.

Eu jos subscrisul mă decher în numele familiei mele, că deși am fost scris la *unietură* și *am avut țidulă de trecere* totuși n'am fost la preotul nostru să-mi lapăd legea, neavând cu dânșii nici o pricină. Deci mă decher, că până acuma nu recunosc să fiu unit și nu primesc legea unită până ce nu văd, că capătă cei înscriși și trecuți pământul făgăduit.

Ohaba-forgaciu 27 Mai 1899.

[2 martori] **George Crista, Elisaveta Crista.**

Așa dar avem dovada, că se făcuseră *certificate de treceri, false,* **chiar fără prezentarea respectivului la preotul ortodox!**

Altă dovadă:

Atestat.

Prin care eu subscrisul atestez, că deși sunt însinuat de trecut împreună cu soția mea la legea g.-catolică fără a mă prezenta eu cât și soția mea la preotul nostru greco-oriental pentru mulțămirea [lăpădarea] legii, — protestez contra unei astfel de ilegalitați îndreptată contra familiei mele, cu atât mai vârtos că nici când, dar nici acum n'am aflat trebuință de altă lege....

Ceeace prin jurământ pot întări în caz de lipsă.

Ohaba-forgaciu, 15/27 Iunie 1899.

[2 martori] **199 Ioan Baliut.**

Atestat.

Prin ce atestez, că deși m'au înscris la unire Donosie Cărăbaș și consoții, totuși n'am mulțumit [de] legea mea preotului meu... nici nu voiu abzice... Cauza că m'au înscris atunci, când au umblat acei *spărgători ai satului,* au fost *promisiunile* ce mi le-au făcut, dar eu nu mă consider de trecut, și deci protestez contra tuturor atestatelor de trecere ce s'au făcut fără știrea și voia mea.

Ohaba-forgaciu, 4 Iulie 1899.

[2 martori] **298 Petru Murariu.**

Atestat

.... adeverez că deşi am fost scris la unire... nu m'am prezentat la preotul nostru gr. or. pentru mulţămire, şi deci orice amăgire redicată contra familiei mele o consider de nebazată, protestând contra *seducerii atât de necinstită* şi *răsping* cu toată tăria *toate atestatele false* de trecere făcute fără mine şi fără ştirea mea.

Ohaba-forgaciu, 9 Iulie 1899.

[2 martori] Nicolae Togier 137.

Atestat

....n'am fost să abzic legea la preotul meu gr. or.... *atestatele* făcute *pentru unire pentru mine şi familia mea le consider nebazate*, deoarece s'au făcut fără ştirea şi voia mea şi deci protestez contra tuturor amăgirilor ridicate asupra familiei mele....

Ohaba-forgaciu, 9 Iulie 1899.

[2 martori] 234 Constantin Roşiu.

Iată, date de gol, mijloacele de acaparare ale propagandei uniete: *făgăduinţa mincinoasă şi falsul*, cari au fost puse în lucrare — şi la Ohaba, ca şi airea — ca o drăcească poftă, de câte ori numai au putut aceşti *spărgători de sate* să se învăluiască prin satele noastre, îndată ce se iveau acolo oarecari neînţelegeri!

E cu cale aci să spunem — ceeace aflăm din *trei atestate*, aflătoare la dosar: *unul dela notarul ungur* din Hittiaş şi două dela preoţii ortodocşi din Hittiaş şi Racoviţa, în cari se spune, că, *în aceeaşi vreme ca la Ohaba-Forgaciu*, Gaitin Berariu şi Toma Stoia, doi agenţi ai „uniaturei", au umblat *pela Racoviţa şi Hittiaş*, cu făgăduinţi la fel, că se vor da celor ce se vor uni, din pământurile dela Chevereş ale fondului religiunei catolice. Zavistia a putut fi oprită în aceste două sate d'abia prin pretura Buziaş, care a trimis, pentru lămurirea lucrurilor — gendarmeria!

Satul Ohaba-Forgaciu, în primăvara pomenitului an [1899], era cu desăvârşire răsturnat. Deoparte erau uneltirile argaţilor unaţiei, cari spărgeau satul, dar de alta, erau şi agitaţiile încopciate cu nemulţumirile, împotriva celor doi preoţi. In privinţa aceasta din urmă trebue să se ştie despre cercetarea disciplinară, făcută în zilele de 6/18—12/24 Mai împotriva parohului Andronic Magheriu.

Cercetarea aceasta încă avea înfățișarea unei biruințe a partidului unionist, care acuzase pe preotul nostru și la episcopia Lugojului și în care figurau ca acuzători și unii din propagandiștii unației. Se vedea, cât de colo, că nu e lucru curat și că, dacă erau oarecari nemulțumiri la adresa parohului, acesta nici pe departe nu era așa de vinovat, cum spuneau argații „unieturei", cărora le *trebuia* vina preotului, pentru a putea spune că se lapădă de el și se dau în altă „lege". O greșală, totuși, a fost la mijloc: aceea că Consistorul, primind arătări împotriva parohului, a întârziat cu cercetarea și limpezirea lor, și astfel a îndemânat spărgătorilor de sat să poată pescui, neîmpedecați, în tulburarea acelor stări și să rupă satul în două tabere sufletești, dușmănoase!

Adevărat, că din ședința dela 2/14 Iunie, Consistorul hotărește suspendarea preventivă a parohului numit [Nr. 3223/1899]; suspenziunea o susține până târziu, când prin hotărârea din 12 Sept. 1900 [Nr. 7424] îl reașează în oficiu. Parohul trebue să sufere această îndelungată suspenziune preventivă încă și din acel motiv ca, așteptându-se — cum se zicea — terminarea cazului cu trecerile, spre a fi pedepsit deodată și pentru vinovățiile ce i se atribuiau în această chestiune, să poată fi lovit prin o singură sentință disciplinară. Dar, în Septemvrie 1900, jurisconsultul consistorial nu-i aflã o vină, pentru care să-l poată trata cu acțiune disciplinară [Nr. 947/900]. Consistorul încă a sistat procedura disciplinară [Nr. 10703 din 28 Decemvrie 1900]. Și astfel se dovedi, că acest caz disciplinar al parohului nu fu altceva, decât o vinovată înscenare a tulburătorilor unioniști, cărora le trebuia o zarvă în sat, la al căreia întunerec să poată lucra mai în pace pentru unație.

In mijlocul acestor hârțuieli, o seamă din cei amăgiți a trece la unire fac o cerere către ministerul ungar al Cultelor, ca 30 din cele 60 jugăre pământ preoțesc să se deie preotului lor uniat. Dar dorința lor nu s'a realizat. După lămuririle date de preotul nostru, subscrierile la această cerere nu sunt legale. Pe 73 de inși i-a semnat însuși preotul uniat Teofil Crișan, încă și pe 20 dintre cei

cari știu scrie. Ba, pe doi inși i-a scris și a doua oară deși aceia semnaseră mai sus cererea, cu mâna proprie. A mai semnat acel preot și pe alții, cari nici nu figurează în tablourile despre treceri. Asemenea apucături, de sine înțeles, le iartă „sfânta unire", răsărită și ea din fărădelegea desbinării unui neam în două tabere vrăjmașe...

Pe de altă parte, tocmai sosise vremea, să se acționeze și în numele Bisericii noastre, pentru a ne apăra credincioșii de către asemenea uneltiri. De aceea, în 26 Iunie 1899, jurisconsultul consistorial Petru Truția cere, în numele Consistorului, dela vicecomitele — subprefectul — din Timișoara, să trimită în fața locului o anchetă pentru cercetarea amănunțită a trecerilor. Vicecomitele însă nu prea voia să asculte, ci tot amână lucrul. In sfârșit, după repețite recercări și chiar cercetări în persoană din partea jurisconsultului nostru, a fost delegat pentru cercetarea trecerilor primpretorele dela Buziaș.

In sfârșit, *ancheta mixtă* se convoacă, la Ohaba-Forgaciu, pe ziua de *5 Oct. 1899*. Consistorul trimite acolo pe jurisconsultul său, să apere interesele Bisericii noastre. Din partea noastră a azistat, pe lângă jurisconsultul eparhial, administratorul protopopesc, iar din partea uniaților protopopul gr.-cat. Georgiu Popovici cu preotul gr.-cat. din loc.

După raportul jurisconsultului nostru [Nr. 6147/899], ai noștri au excepționat trecerile cu gloata, pe când uniații, recunoscând că trecerile s'au făcut cu tumultul, au afirmat că și atari treceri, încă sunt legale. Primpretorele a reclamat atestatele, ce s'au întocmit despre treceri, deoarece ai noștri au avut temeinicia să poată afirma, că atestatele acelea au fost numai niște fabricații mincinoase. Deci s'a fixat termin nou, pentru prezentarea atestatelor de treceri și pentru lămurirea înseși trecerilor, pe ziua de *29—30 Oct.*

Despre aceasta a doua anchetă mixtă raportează jurisconsultul [Nr. 6692/899], arătând rezultatul ce s'a dovedit. Și anume: prin martorii ascultați s'a dovedit, că trecerile la unire s'au făcut în mai multe rânduri, în grădină la preotul, altădată în biserică, dar fără de declarații sin-

guratice ci cu gloata. Cu privire la atestatele ce s'au dat acelora, cari să se fi declarat că trec dela noi, s'a dovedit, prin martori, că acele atestate *au fost fabricate* în casa lui Armenschi şi a lui Sîrb Petru, unde au lucrat 3—4 inşi ştiutori de carte, 3—4 zile după olaltă, şi au umplut tipăriturile primite dela protopopul uniat, şi le-au subscris acei 3—4 inşi ca martori, fără ca oamenii, despre a căror trecere se vorbea, să fi fost de faţă şi fără ca martorii, subscrişi de ei la acele atestate, să ştie că pentru cine au subscris ca martori. S'a adeverit din atestatele de trecere şi aceea, că s'au gătit atestat şi pentru oameni cari nu se declaraseră pentru trecere. Astfel s'a dovedit la proces verbal falsitatea adeverinţelor de trecere. Pe baza aceasta, delegaţii noştri au cerut anularea sau nimicirea trecerilor, ca nelegale, şi ca atestatele de trecere să se trimită la Justiţie, pentru urmărire penală.

In raportul jurisconsultului se spunea şi un mare şi dureros adevăr cu care dăm prea de multeori faţă: că duhul răsbunării a pătruns prea adânc în poporul nostru şi că acest duh încă a ajutat ivirea certelor şi trecerilor la Ohaba-Forgaciu.

Jurisconsultul nostru, care încă pe vremea aceea era bărbat deplin format şi experimentat, chiar mirean fiind, face următoarea constatare caracteristică cu privire la atitudinile confesiunei gr.-catolice: «*Este ştiut, că uniţii, cum stau în continuu la pândă, după vânare de suflete, că unde numai află o neîndestulare, sau ceartă între poporenii noştri, deloc aleargă cu preoţii lor, ca agenţi, pe faţă, cât cu agenţi plătiţi, ca să câştige pe oameni pentru treceri.* Aşa au aflat ei terenul şi în Ohaba-Forgaciu, prin preotul amovat, cu numele Mustaţă [era ortodox], care ca fost preot în Ohaba-Forgaciu şi-a avut partizanii săi, şi din răsbunare că el a fost amovat a pus la cale mişcările de trecere".

După cele constatate cu prilegiul anchetei mixte, urma să se aducă *hotărârea preturei Buziaş.* Ea a şi fost luată sub Nr. 11505 Adm. la 19 Dec. 1899 şi este favorabilă nouă, până într'o măsură. In ea se spunea: „Ieşirea lui Nicolae Mioc şi a tovarăşilor săi, din Ohaba-Forgaciu, din

sinul confesiunei gr.-orientale, şi trecerea lor la confesiunea gr. catolică, — în vederea alineatelor 2 şi 3 din § 5 al ordinaţiunii ministeriului Cultelor şi Instrucţiunii emisă sub Nr. 56 Pres. 1896 cu privire la executarea articolului de lege XLIII din 1895 — nu pot fi luate în socotinţă; de aceea, numiţii se consideră şi pe mai departe ca aparţinând la confesiunea gr.-orientală; — *pentrucă*, în cursul cercetării săvârşite s'a dovedit, că atestatele, prevăzute în §§ 4 resp. 5 al legii LIII din 1868, cari aveau să adeverească ieşirea din confesiunea gr.-or., nu au fost prezentate primului for administrativ şi astfel, în aceasta privinţă, nu s'a făcut destul legii".

Pretura, cum se vede, n'a cuprins în hotărârea sa întreg adevărul, pe care-l descoperise cu prilejul anchetei. Era vorba doar, să nu facă prea mari greutăţi bisericii şi episcopiei uniate din Banat, care era o fundaţiune sau aşezământ, mai mult catolic şi politic unguresc, decât instituţiune folositoare neamului românesc! De aceea episcopiei Aradului nu-i rămânea alta de făcut, decât ca să apeleze hotărârea preturei, la vice-comitele din Timişoara.

Incă înainte de terminul prim al anchetei mixte, în luna Septemvrie se desmetecesc mai mulţi creştini de ai noştri, lăpădându-se — 13 familii — de unaţie. Aceste familii erau alui Pavel Peia Nr. c. 44, Pavel Curtu 47, Nic. Stancu 93, Vas. Radu 121, Dim. Curtu 122, Nic. Toager 137, Ioan Balint 142, Gheorghe Murariu 197, Gheorghe Iovan 211, Const. Roşu 234, Maria Crista 268, Ioan Roşu 351 şi Stefan Armenchi 416 [Nr. 5504 1899]. — Prin Noemvrie acelaş an, administratorul protopopesc raporta [Nr. 7853/1899], că mai mulţi inşi, în frunte cu casierul comunal Gh. Nica, ar fi gata să întoarcă şi ei, dacă preoţii vor fi mutaţi de acolo. Iar dupăce pretura adusese hotărârea cunoscută, descurajarea a intrat şi mai mult în rândurile celor căzuţi în „unietură", şi li-au trebuit uniaţilor mari sforţări pentruca să nu-şi peardă terenul de sub picioare. Mai ales fiindcă curentul de întoarcere durează şi în anii următori.

Hotărârea pomenită a preturei Buziaş fu apelată de amândouă episcopiile interesate: dela Arad şi Lugoj. Vice-

comitele — subprefectul — prin hotărârea sa Nr. 1360 din 11 Aprilie 1900, luând sub revizuire hotărârea primă, o desfiinţează, şi cu privire la împrejurarea, nelămurită din destul, că oare atestatele de trecere, date în sensul §-ului 5 din legea LIII dela 1868, s'au întocmit ori nu conform cerinţelor legii, orândueşte cercetare sau anchetă suplementară, pe baza căreia ordonează totodată să se aducă o nouă hotărâre din partea forului prim.

In urmarea acestei hotărâri, s'a fixat termin nou de *anchetă*, acum pentru *a treia oară*, la faţa locului, pe ziua de *10 August 1900*. Cu acel prilej, în curs de două zile, s'au ascultat 160 de capete de familie, şi soţiile lor. La al patrulea termin, în 10 Sept., au fost ascultaţi alţi 21 indivizi, cari figurau ca martori în atestatele de trecere.

Rezultatul acestor două anchete din urmă, dupăcum ni-o spune jurisconsultul eparhial prezent acolo (Nr. 7486 din 1900) este tot cel vechiu, că adecă trecerile s'au făcut cu gloata, şi nu cap de cap; că nici nu se ştie hotărât: cine e trecut, şi cine nu; şi că atestatele de trecere s'au fabricat în casa lui Armenschi, de unde Cărăbaş Dionisie le-a dat direct la protopopul, fără ca acelea să fi ajuns în mâna oamenilor interesaţi.

După asemenea constatări ale anchetei, cari s'au făcut cunoscute şi în popor, parohul Andronic Magheriu, acum repus în oficiu, avea mângăierea să mai poată raporta în Decemvrie 1900 Consistorului, că dela repunerea sa de zece săptămâni, alte 73 suflete, din ceice rătăciseră, s'au întors la sinul bisericii. Şi tot în Decemvrie mai raporta şi despre întoarcerea altor cinci suflete.

Când preotul raportă despre aceste cazuri îmbucurătoare, trebuia să mai arete cu degetul înspre o cursă a episcopiei gr.-cat. din Lugoj: era *banca gr.-cat. «Poporul»* de acolo, care, dând împrumuturi la ortodocşi, îi atrăgea în acest chip spre unaţie. Ni se dă cazul lui Dim. Bosică [Nr. c 52], căruia-i pieriseră doi cai în August, şi preotul gr.-cat. din sat îndată i-a mijlocit dela banca lor un împrumut de 100 fl., după care apoi să se unească. Dar fiindcă n'a vrut să-şi lapede legea, a fost silit să plătească

datoria întreagă la scadenţă. Din cursa aceasta l-a scos preotul nostru şi alţi creştini, cari i-au ajutat să treacă cu datoria la banca „Lugojana", unde nu au putere uniţii.

In aceasta vinovată şi ruşinoasă încăerare, pe care o provocase între fraţi propaganda unionistă întreţinută dela Lugoj, trebuia acum să aducă o hotărâre *pretura din Buziaş*. La 27 Dec. 1900 ea şi aduce *hotărârea cu Nr. 12579 din 1900*, prin care, pe Nicolae Mihoc, cu alţi 403 soţi — dacă bine li-am numărat numele — pretura *îi declară de ieşiţi* dela ortodocşi şi de intraţi la uniaţi, şi numai alte zece cazuri de trecere la uniaţi le declară de nelegale. Pretura se întemeia adecă pe dispoziţii, ce nu se potriveau confesiunilor recunoscute prin lege, ci numai celorce treceau la confesiuni nerecipiate prin lege. — Se înţelege episcopia ortodoxă dela Arad a trebuit să apeleze această hotărâre.

Ajungând astfel chestiunea la *vice-comitele* (subprefectul) din Timişoara, — acesta, luând în revizuire hotărârea forului prim, constată prin hotărârea sa *Nr. 6727* din 2 Martie 1901, că nu e de competenţa factorilor administrativi, ca *ei să declare: cine, la care confesiune să aparţină* în caz de treceri, prin urmare o nimiceşte în partea aceasta. Incolo, însă, deciziunea află că trecerile sunt bune şi rămân pe loc. Vice-comitele, ca din adins, închidea ochii pentru a nu vedea starea reală a lucrurilor, nepotrivite cu prevederile legii de treceri!

De aceea jurisconsultul nostru, ca delegat al Episcopiei ortodoxe, în apelaţia sa nouă, dată acum împotriva hotărârii pomenite a vicecomitelui, repetă a-i pune acestuia în vedere călcările de lege, cu care s'au săvârşit trecerile. Şi anume: că cu prilejul anchetelor s'a dovedit prin nenumăraţi martori ascultaţi, că trecerile s'au făcut cu aţâţări şi făgăduinţi neîngăduite; că trecerile nu s'au făcut individual, ci în grupuri sau cu gloata; nu înaintea preotului legiuit, ci înaintea unui străin; că atestatele despre treceri s'au fabricat pe tipărituri trimise de episcopia dela Lugoj, şi că ele s'au fabricat şi pentru persoane de acelea, cari nu aveau vârsta pentru a face treceri, sau pentru altele

cari nici n'au fost de față la declarațiile cu gloata și nici nu aveau știre de existența atăror atestate făcute pe numele lor; — că toate aceste atestate, în loc de a fi fost împărțite acelora, pe ale căror nume erau făcute, au fost date deadreptul protopopului uniat, fără ca cei interesați să se fi prezentat în persoană la preotul uniat, pentru a-i primi în confesiunea sa. Apelata cere, ca aceste lucruri, cuprinse și în apelata de mai 'nainte, să fie ținute în seamă.

Noi, — zice apelata — n'am cerut să declarați, că cei trecuți, la care confesiune să aparțină; ci am cerut, ca trecerile să le declarați ca nelegale și nevalabile, ceeace în adevăr aparține competenței organelor administrative, după cum, într'un caz la fel din județul Caraș-Severin, a și hotărât subprefectul în deciziunea sa Nr. 8022/889, aprobată de Ministeriul ungar al Cultelor, prin deciziunea sa Nr. 31059 din 29 Iulie 1890, în cazul dela *Ohaba-lungă*. Nici în cazul trecerilor la uniați ale celor dela Ohaba-lungă nu s'au ținut formalitățile cerute prin § 3 și 4 din legea LIII dela 1868. Acele formalități nu pot fi înlocuite prin prezentarea în gloată, — și deoarece în cazul dela Ohaba-lungă, întocmai ca în cel dela Ohaba-Forgaciu, s'a dovedit, că certificatele cerute prin § 5 din legea LIII dela 1868, în cea mai mare parte a lor, au fost făcute de alte persoane și fără conlucrarea părților, — nici trecerile dela Ohaba-Forgaciu nu pot fi considerate ca legale. De aceea, cei trecuți în asemenea condiții, după drept sunt a se considera ca membri ai Bisericii ortodoxe.

Apelata combate aceea afirmare a subprefecturei că cineva ar putea fi considerat ca primit legal pe baza §-ului 7 într'o confesiune oarecare și că procedura de trecere ar fi încheiată prin aceea numai, că prezentând cineva un atestat de trecere, ar fi fost primit într'o confesiune. O atare motivare a subprefecturei nu are temei — zice apelata — deoarece „orice acțiune, numai atunci se poate socoti în viața socială ca încheiată, când ea se mișcă în cadrele legii și pe câtă vreme corăspunde condițiilor legale. Și deoarece, în cazul de față, acțiunea trecerilor s'a înfăptuit în mod nelegal, de aceea în interesul dreptului și al ordinei sociale, trecerile aceste nu pot fi recunoscute ca legale, și numai acele treceri pot fi considerate ca încheiate, cari corăspund condițiilor legii".

Fiscalul nostru, însă, numai înzadar bătea toaca legilor la urechile surde, pentru respectul legalității, ale subprefectului ungur și ale fraților săi de cruce uniați; apelata Bisericii ortodoxe fu desbătută la 15 August 1901 în ședința comisiunei administrative județene din Timișoara, și prin deciziunea Nr. 2026/1901, simplu de tot fu *respinsă*. Respingerea se motiva cu aceea, că administrația politică nu are dreptul să statorească — *ceeace Biserica noastră nu-i ceruse* — aparținerea confesională a celor ce trec, la una ori la altă confesiune. In privința aceasta, comisiunea administrativă, *pentru a-și face o motivare*, se provoacă și la hotărârea Nr. 68245 din 14 Decemvrie 1895 a Ministerului ungar de Culte, în acelaș înțeles, cu privire la trecerile dela Latunaș. Dar tot atunci, asupra motivelor de ilegalitate, pe cari apelata i-o băga în ochi, administrația județeană — *tace tăcerea peștelui!*

Dar, încurând subprefectul din Timișoara aduce o nouă hotărâre, cu Nr. 31171 din 18 Septemvrie 1901, prin care — cu provocare la apelul Bisericii ortodoxe și la hotărârea de mai sus a comisiunei administrative județene — lua sub revizuire hotărârea Nr. 12579/1900 a preturei Buziaș. Cu acest prilej, subprefectul constată, că „în mai multe cazuri" de treceri nu s'a respectat § 3 din legea LIII: 1868 cu privire la terminul de 14 zile dintre cele două anunțări de trecere. De aceea nimicește hotărârea Nr. 12579/1900 a preturei în privința trecerilor și ordonează să se aducă hotărâre nouă.

Greu de tot numai, putea dreptatea cauzei Bisericii ortodoxe să se apropie de mintea puternicilor zilei!

Hotărârea nouă, acum a treia, adusă din partea preturei [Nr. 8954/901 din 7 Dec. 1901], află că cea mai mare parte a trecerilor nu corespunde legii, și *ar fi legale numai 115 cazuri de treceri.* Pretura examina trecerile numai dintr'un *singur* punct de vedere: al certificatelor de trecere, și și acesta numai dacă și întru cât s'a respectat, ori nu, terminul legal dintre cele două declarații de trecere pe baza cărora s'au făcut atestatele. Dar, că avea de a face cu niște atestate „fabricate" — cu aceasta împrejurare, dovedită

la ancheta mixtă şi de atâtea ori aruncată în obrazul administraţiei politice şi în al confesiunei uniate — nu-şi bătea capul nici vicecomitele şi, acum, nici pretura. De aceea, deciziunea nouă a preturei, chiar dacă nu este prielnică încâtva, totuşi nu ne dă dreptatea ce o ceream în atâtea rânduri.

Iată acum deciziunea, după cuprinsul ei: Se consideră ca îndeplinite legal trecerile dela noi la uniaţi, ale următoarelor persoane, cu numărul caselor lor:

1 Elena Mihoc 3
Marlia Mihoc 3
Silvia Mihoc 3
Ioan Sîrbu 4
Elena Sîrbu 4
Alex. Biras 3
Traila Iliaş 10
Elisaveta Iliaş 10
Ispas Toader 10
10 Dim. Iovan 10
Veta Toader 10
Elena Toader 10
Maria Toader 10
Raveca Faur 12
Talia Faur 12
Dim. Beldea 11
Nic. Bosica 17
Elisaveta Bosica 17
Ioan Bosica 19
20 Maria Bosica 19
Nicolae Hota 19
Antiţa Hota 19
Nicolae Bosica 18
Rusanda Bosica 18
Nicolae Bosica 18
Ana Bosica 18
Nicolae Chica 22
Ana Beldea 22
Ioan Beldea 22
30 Maria Cimponeriu 27
Ana Cimponeriu 27
Paraschiva Minescu 28
Maria Minescu 28
Dim. Cimponeriu 29
Eva Minescu 29
Iconia Cerbu 33
Maria Cerbu 33
Nicolae Andraş 34
Talia Andraş 34
40 Pavel Sîrbu 35
Antiţa Chica 36
Nicolae Mihoc 38
Floare Sîrbu 39
Domnica Sîrbu 39
Elena Sîrbu 39
Petru Sîrbu 40
Const. Sîrbu 40
Ioan Sîrbu 40
Pavel Stancu 45
50 Ana Stancu 45
Vasile Stancu 45
Maria Stancu 45
Gheorghe Sîrbu 54
Gheorghe Sîrbu 54
Ioan Sîrbu 54
Elena Sîrbu 54
Maria Sîrbu 54
Vasile Minescu 347
Ioan Hota 347
60 Elena Hota 347
Sofia Minescu 348
David Minescu 355
Maria Minescu 355
Eva Hota 356
Constantin Hota 356
Eva Minescu 358
Ioan Drinovan 361
Elena Drinovan 361
Elisav. Drinovan 361
70 Nicolae Sîrbu 363
Ioan Sîrbu 363
Gheorghe Sîrbu 363

Maria Sîrbu 364
Sofia Sîrbu 364
[II] Maria Sîrbu 364
Ioan Sîrbu 364
Ioan Sîrbu 365
Eva Sîrbu 365
Iosif Tribşa 370
80 Elena Tribşa 370
Antiţa Minescu 376
Pavel Goloşie 378
Antiţa Stoian 379
Ioan Gornic 381
Ioan Raşa 381
Elena Raşa 381
Maria Gornic 381
Iconia Minescu 383
Gheorghe Roşu 386
90 Maria Roşu 386
Ana Roşu 389
Ioan Sîrbu 392
Damaschin Sîrbu 392
Sânziana Dreghici 393
Elena Stancu 395
Elis. Bălan 401
Imbre Adam 408
Elena Adam 408
Eftimie Iliaş 408
100 Nicolae Minescu 415
Dionisie Minescu 415
Maria Minescu 415
Marişca Minescu 415
Ioan Mircu 412
Ana Sîrbu 420
Dim. Chica 63
Maria Chica 63
Maria Cărăbaş 183
Vichentie Bosca 114
110 Nicolae Moise 113
Ioan Toader 306
Ana Toader 306
Stefan Murariu 350
Maria Murariu 350
115 Sanda Peia 44

Aceste 115 treceri dela ortodocşi la uniaţi, pretura le găseşte *de legale*, «*pentrucă* pe baza certificatelor prezentate întocmite în regulă, şi după rezultatul cercetărilor făcute în cauză, Elena Mihoc şi soţii şi-au anunţat în regulă la preoţii competenţi ieşirea lor din confesiunea ortodoxă şi intrarea în confesiunea catolică de rit grecesc, potrivit cu §§. 3 şi 6 din legea LIII dela 1868".

Din contră, au fost declarate ca nelegale trecerile celorce urmează, cu arătarea numelui şi a numărului de atunci al casei:

1 Nicolae Mihoc 3
Ioan Faur 12
Iosif Beldea 11
Antiţa Beldea 11
Nicolae Beldea 11
Eva Beldea 11
Gheorghe Minescu 28
Atanas Jurma 28
Gheorghe Cerbu 33
10 Gheorghe Chica 36
Elis. Mihoc 38
Ioan Mihoc 38
Iconia Mihoc 38
Gheorghe Sîrbu 39
Ioan Sîrbu 39
Stefan Sîrbu 39
Ana Stancu 39
Elena Sîrbu 40
Pavel Curtu 47
20 Maria Curtu 47
Elena Curtu 47
Vasile Minescu 55

Dionisie Mircu 60
Nicolae Merza 64
Dim. Minescu 68
Ana Minescu 68
Nic. Minescu 68
Vasile Pau 79
Nic. Stancu
30 și fam. sa 93
Nic. Ienășuț 95b
Petru Chica 101
Dim. Curtu 122
Gheorghe Brancu 55
Elena Minescu 55
Elena Mircu 60
Ioan Sîrbu 61
Elena Sîrbu 61
Giula Drinovan 61
40 Dim. Drinovan 61
Ana Sîrbu 62
Elena Merza 64
Elena Brancu 65
Ioan Brancu 65
Ioan Minescu 68
Vasile Gornic 71
Dim. Gornic 71
Talia Gornic 71
Elisav. Gornic 71
50 Vich Faur 73
Elena Faur 73
Sofron Minescu 74
Meda Minescu 74
Atanas Cimponeriu 76
Pascuța Cimponeriu 76
Gheorghe Cimponeriu 76
Pavel Roșu 78
Sofia Roșu 78
Pavel Peia 77
60 Talia Peia 77
Eva Pau 79
Romul Sîrb 79
Ana Sîrb 79
Ioan Sîrb 80
Const. Ionescu 80
Ana Sîrbu 80
Ioan Sîrbu 82
Elena Sîrbu 82
Iuliana Sîrbu 83
70 Trandafir Minescu 85
Persida Minescu 85
Nicolae Minescu 85
Elena Mircu 85
Vas. Sîrbu 89
Antița Sîrbu 89
Trandafir Sîrbu 89
Elena Beldea 89
Nicolae Beldea 89
Maria Ienășuț 95
80 Talia Curtu 122
Ioan Balan 131
Nicolae Balan 131
Ioan Balan 131
Ioan Peia 141
Eva Peia 141
Ioan Balint 142
Elena Balint 142
Elis. Nica 146
Ioana Nica 146
90 Gheorghe Nica 146
Nic. Sîrbu 147
Maria Sîrbu 147
Nic. Sîrbu 147
Silvia Sîrbu 147
Gheorghe Sîrbu 147
Pavel Sîrbu 147
Nic. Beldea 149
Ioan Boldea 150
Sofia Boldea 150
100 Paraschiva Boldea 150
Petru Murariu 151
Talia Murariu 151
Dim. Murariu 151
Elisabeta Murariu 151
Gheorghe Sîrbu 152
Maria Sîrbu 152
Ioan Sîrbu 153
Dim. Cimponeriu 158
Talia Cimponeriu 158
110 Anastasia Sîrbu 158
Vasile Sîrbu 158
Rusalim Sîrbu 168
Dim. Sîrbu 168
Gheorghe Murariu 169
Ioana Murariu 169
Dionisie Cărăbaș 171 —
(propagandistul)
Nic. Cărăbaș 171

Floare Cărăbaş 171
Maria Cărăbaş 171
120 Sofia Cărăbaş 171
Dim. Iliaş 173
Elena Iliaş 173
Maria Iliaş 173
Nic. Dumitru 189
Gheorghe Dumitru 189
Paraschiva Dumitru 189
Iordanca Dumitru 189
Dim. Petruţ 190
Antiţa Petruţ 190
130 Gheorghe Iovan 192
Iana Iovan 192
Romul Iovan 192
Elena Iovan 192
Nic. Toader 201
Andronic Toader 201
Maria Toader 201
Pavel Cărăbaş 203
Livia Cărăbaş 203
Ana Cărăbaş 203
140 Gavrilă Cărăbaş 203
Nic. Cărăbaş 205
Elisav. Cărăbaş 205
Simeon Cărăbaş 208
Ana Cărăbaş 208
Nic. Cărăbaş 208
Ana [II] Cărăbaş 208
Maria Iovan 211
Petru Boldea 223
Ioan Boldea 226
150 Talia Curtu 226
Damaschin Murariu 230
Maria Damaschin 230
Maria Sirbu 231
Nic. Pau 235
Iordanca Pau 235
Sanda Pau 235
Nic. Sîrbu 239
Cristina Sîrbu 239
Sofia Sîrbu 239
160 Vasile Sîrbu 239
Nic. Sîrbu 239
Ecaterina Sîrbu 239
Tit Cherlia 240
Terezia Murariu 244
Ioan Cimponeriu 245
Elisab. Cimponeriu 245
Pavel Crista 260
Maria Crista 260
Nic. Drinovan 261
170 Maria Drinovan 261
Ana Minescu 266
Antiţa Minescu 266
Trandafir Sîrbu 272
Eva Sîrbu 272
Nic. Rămneanţ 274
Ana Rămneanţ 274
Maria Rămneanţ 274
Ioan Peia I 283
Ioan Peia II 283
180 Antiţa Peia 283
Elena Peia 283
Petru Merza 285
Ioana Merza 285
Dionisie Toader 285
Elena Toader 285
Maria Cherlia 286
Maria Cherlia 287

Ioan Maranescu 289
Maria Maranescu 289
190 Ruja Maranescu 289
Dim. Chica 290
Elena Chica 290
Vas. Cimponeriu 293
Dim. Cimponeriu 296
Gheorghe Murariu 297
Floare Murariu 297
Petru Murariu 298
Maria Merza 298
Dim. Toader 299
200 Floare Toader 299
Nic. Murariu 300
Talia Murariu 300
Pascuţa Crista 304
Ioan Crista 304
Const. Crista 304
Maria Faur 305
Ioan Faur 305
Maria Faur [II] 305
Gheorghe Margan 309
210 Elena Cimponeriu 310
Antiţa Cimponeriu 310
Const. Cimponeriu 310
Ioan Crista 321

Maria Crista 321
Nic. Cherlea 322
Iana Cherlea 322
Nic. Cherlea [II] 322
Achim Cimponeriu 310b
220 Dim. Sîrbu 332
Ioan Sîrbu 332
Const. Iştvănuţ 340
Rusanda Iştvănuţ 340
Elena Ilici 342
Sanda Ilici 342
Antiţa Brancu 126
Achim Bălan 131
Ioan Sîrbu 138
Duca Radu 146
Anastasia Radu 146
230 Elena Sîrbu 153
Vasile Sîrbu 158
Elisaveta Sîrbu 168
Gheorghe Iliaş 174
Stefan Iliaş 174
Gheorghe Iovan 192
Paraschiva Toader 201
Stefan Armenky
şi familia sa 204
Gheorghe Iovan 211
240 Nic. Boldea 223
Elena Boldea 223
Sanda Boldea 223
Dionisie Sîrbu senior 224
Dionisie Sîrbu junior 224
Elena Sîrbu 224
Talia Boldea 226
Gheorghe Sîrbu 231
Dim. Sîrbu 238
Tanasie Moisuţ 240
250 Petru Moisuţ 240
Pavel Murariu 244
Gheorghe Radu 264
Dim. Radu 264
Elisav. Radu 264
Danila Minescu 266
Pavel Sătul 267
Elena Sătul 267
Vasile Sătul 267
Teodoran Minescu 267
260 Maria Crista 268
Nicolae Mihoc 271
Elena Mihoc 271
Flore Mihoc 271
Susana Minescu 273
Dionisie Cherlea 286
Dim. Cherlea 287
Dim. Crista 304
Dim. Faur 305
Eva Margan 309
270 Ioan Margan 309
Sanda Margan 309
Iordan Zegra 326
Zamfir Cimponeriu 310b
Elena Sîrbu 332
Nicolae Iliaş 342
Pavel Minescu 348
Ioan Roşu 351
Rusanda Roşu 351
Ioan Hota 356
Marian Minescu 358
280 Pavel Minescu 358
Maria Sîrbu 363
Elena Sîrbu 363
Dim Minescu 376
Nicolae Stoian 379
Maria Balint 380
Samson Minescu 383
Gheorghe Roşu 389
Dionis Roşu 389
290 Talia Sîrbu 392
Elena Sîrbu 392
Vichentie Cărăbaş 390
Ana Cărăbaş 390
Ioan Draghici 393
Stefan Draghici 393
Martin Stancu 395
Martin Iovan 410
Maria Iovan 410
Nicolae Sîrbu 420
300 Nicolae Sîrbu 421
Elena Sîrbu 421
Teodor Boncea 43
303 Maria Chica 391

Trecerile acestor peste 303 de suflete, pretura — de abia acum, când hotăreşte în chestiune a treiaoară! — le

află de *nelegale, pentrucă* toţi aceştia, cu prilejul declaraţiei de trecere dela ortodoxie n'au respectat terminul de 14 zile, cerut de § 3 din legea amintită.

Cu privire la Ana Stancu [Nr. casei 39] şi Elena Curtu [47] pretura constată, că ele, când au făcut declaraţii de trecere, erau numai de 16 ani; apoi Pavel Curtu, Maria Curtu şi Elena Curtu, Nic. Stancu şi familia sa, Vasile Sîrbu, Gheorghe Iliaş şi Stefan Iliaş, Stefan Armenky şi familia, precum şi Maria Crista, n'au corespuns celor cerute de lege în §§ 1—6, prin urmare declaraţiile lor de trecere deasemeni nu erau legale.

Reţinem şi faptul caracteristic, că, *între cei constataţi ca trecuţi nelegal, pretura pune şi numele marelui tulburător pentru unire care era însuşi Dionisie Cărăbaş,* [la nr. 116 din tabloul de mai sus]!

Cum se vede, de silă, **pretura constată acum că, din cele peste patrusute şi mai bine de suflete amăgite la „unietură", d'abia 115 ar fi fost trecute în regulă, iar aproape 300 suflete erau trecute fărădelege,** după însaşi recunoaşterea din hotărârea preturei. Totuşi *fărădelegea cea mare, nu voia pretura s'o vadă: că trecerile făcute cu gloata nu pot figura ca treceri legale şi că atestatele de treceri erau o criminală «fabricaţie».*

De aceea, plenipotenţiatul eparhiei Aradului face nou apel, astă dată împotriva acelei părţi din hotărârea Nr. 8954/1901 a preturei, prin care Elena Mihoc şi soţii erau decretaţi ca trecuţi în regulă la uniaţi. Prin această apelaţiune se provoacă o nouă hotărâre a vicecomitetului [Nr. 6765/902], pe care n'am găsit-o în dosar, hotărâre prin care se aprobă hotărârea preturei.

Consistorul se adresează către Ministrul Cultelor, prin cerere de revizuire. Ministerului i se atrage de aproape atenţia asupra faptelor dovedite cu prilejul anchetelor trecute; i se cere să aprecieze cuprinsul mărturisirilor făcute de *martorii ascultaţi, — peste 320 la număr;* se arată în ce chip au fost călcate legile de treceri şi s'au „fabricat" atestatele de treceri, în curs de trei zile, — dupăcum am arătat deja la locul său. I se cere ministrului să respecte

legea şi deciziunea sa proprie, dată într'un alt caz la fel cu cel din Ohaba-Forgaciu, sub Nr. 31059/890, prin care a nimicit trecerile cari se dovedeau cu atestate făcute de persoane nechemate.

Cererea de revizuire a Consistorului a fost trimisă la destinaţie la 1 Aprilie 1902. Dar ministeriul nu de aceea era ungurescc, ca să grăbească a ne da dreptate, tocmai nouă ortodocşilor, şi tocmai faţă de confesiunea „catolică de rit grecesc", în interesul căreia, administraţia ungurească de atâtea ori ni-a făcut nedreptăţi peste nedreptăţi.

După patru ani şi trei luni, se cer preturei lămuriri [Iunie 1905]: când s'a trimis la Ministeriu cererea de revizuire şi de ce întârzie rezolvarea ei?

Continuând a întârzia răspunsul Ministerului Cultelor, evident, pentrucă dreptatea era pe partea noastră, iar ministrul nu voia să ni-o deie faţă de confesiunea uniată, — în toamna anului 1905 Consistorul îi cere ministrului să se pronunţe cât se poate mai de grabă, după atâta îndelungare. *Dar ministrul iarăşi tace, şi tace până ca astăzi*, pentrucă dela 1905 nici Consistorul nu s'a mai interesat de cauză, perzându-o din vedere, — de 22 ani!!

In chipul acesta, — prin amăgire şi prin silă, precum şi prin scăparea din vedere a Episcopiei Aradului, ajung uniaţii să se instaleze la Ohaba-Forgaciu şi chiar să prindă curaj de a ne ataca, ştiindu-se la adăpostul organelor politice administrative ungureşti şi ale ministrului unguresc, care de sigur, nu tăcea, dacă era dreptatea pe partea uniaţilor.

De altfel mai reţinem un lucru, vrednic de ştiut: în aceeaşi vreme când episcopia Aradului forţa la administraţia politică chestiunea falşului în actele de trecere şi se gătea să facă şi un denunţ penal, — se întâmplă, că *protopopul uniat dela Lugoj Georgiu Popoviciu, în a cărui mână stăteau toate firele cauzei dela Ohaba-Forgaciu, moare*. Şi, se vorbeşte, că s'a sinucis...

Prot. **Dr. Gh. Ciuhandu**,
consilier episcopesc, Arad.

Sugestii dintr'o carte.

„Pentru a înțelege și judeca un grup de idei, prima condiție e, desigur, să pătrunzi într'ânsul iar a doua să ieși din el, adecă să-l prezinți dintr'un punct de vedere exterior și, dacă se poate, superior aceluia al autorului".

J. Lachelier, citat de S. Bârsănescu.

I.

A început să se însenineze atmosfera intelectuală a omenirii. Concepțiile strâmte despre lume și viață cad una după alta în desuetudine, lăsând sufletul să sboare slobod, dincolo de realitatea sensibilă a lucrurilor, în universul accesibil numai gândului, în infinitul metafizic.

Omenirea și-a dat seama, în sfârșit, după experiențe atât de triste, că formula de viață îngust deterministă, care a dominat cu străşnicie până de curând elita cugetătoare a ei, nu e suficientă pentru desfășurarea armonică și integrală a vieții umane. Dacă ea a favorizat, simțitor, progresul omului în domeniul tehnicei, a făcut-o cu prețul unei desagregări și anarhii spirituale, în individ și societate, fapt care a transformat însăși acele descoperiri, de care omenirea e atât de mândră, în element de distrugere și nu de progres.

Noua mentalitate ce se creiază, sfarmă cătușe, rupe bariere. Omul nu mai e silit să trăiască mutilat în facultățile lui cele mai vitale și paralizat în elanurile lui cele mai generoase. El va continua, desigur, să cunoască natura și lumea din jur, prin experiență și rațiune — adecă prin știință; nu va ignora însă ceialaltă cale, prin care intră mai mult și mai adânc în contact cu realitatea, *calea religiunii*. Și nimeni și nimic din lume nu-l va mai opri dela împărtășirea cu avântul creiator al dumnezeirii.

Ca în toate mișcările mari, — și aci, în învierea ce se întrezărește cu tot mai multă claritate, Franța e sufletul. Gânditori de elită, cu reputație de mult timp

mondială, afirmă tot mai mult şi tot mai tare, cu autoritatea şi curajul pe care li-l dă certitudinea adevărului, — fiecare în felul său — *«întâietatea duhovnicescului»*.

Fapt vrednic de remarcat este că chiar din lagărul celor mai porniţi împotriva concepţiilor religioase despre lume, se desprind astăzi apologeţi ai sublimului creştin, cu foc care egalează pe al celor din primele secole. Aşa ne explicăm că între cărţile care au apărut în ultimii ani, privind religiunea iubirii, — se evidenţiază una, în care Hristos este mărturisit, apărat şi predicat, cu o căldură apostolică de un savant al studiului pământului, de un geolog — membru al Academiei de ştiinţe din Paris. E *«Le Christianisme» de Louis Launay — Paris, Payot, 1925.*

Rareori explicarea ştiinţifică a naturii şi concepţia creştină despre lume au căpătat o mai fericită înbinare în mintea unui om de ştiinţă. Şi importanţa cărţii este cu atât mai mare, cu cât face evident adevărul, de mult constatat de oamenii cu cap, că între religie şi ştiinţă, nu pot să existe antinomii, ele fiind două căi deosebite, prin care omul ia contact cu realitatea, religia însăşi fiind o ştiinţă ca atât-a altele, care pornesc dela particular la general, dela efect la cauză.

Prejudecata, în care s'a statornicit, cu îndărătnicie, mentalitatea modernă, crescută în spirit antiidealist, după care doctrina lui Hristos este împotriva adevărului cucerit de ştiinţă cu trudă şi jertfe fără de număr, — nu se datoreşte decât unei ruşinoase ignoranţe.

Religiunea creştină nu numai că nu este împotriva adevărului, dar îl descoperă, îl afirmă şi-l întrupează în atitudini de viaţă, în fapte, într'o măsură pe care ştiinţa nici odată nu o va ajunge. Aceasta din urmă prinde adevărul din necunoscut, în mod cu totul fragmentar, cercetând imperfect numai un aspect al realităţii; cea dintâi însă, ni-l face accesibil integral şi în toată splendoarea lui, pătrunzând în univers dincolo de poarta care rămâne, pentru ştiinţă, închisă pe vecie.

Obiecţiunea că datele religiunei creştine ar fi mai puţin vrednice de crezare, pentrucă apar în faţa raţiunii

neînţelese şi contradictorii, nu rezistă. In adevăr, sunt legi de viaţă, descoperiri şi cunoştinţe, care nu se capătă prin raţionament, cî prin emotivitate; nu se verifică prin logica minţii, ci prin logica inimii. Acestea sunt «adevăruri de sentiment». Ele au, pentru noi, aceeaşi însemnătate ca şi «adevărurile de raţionament», dupăcum senzaţiile de auz ne sunt tot atât de preţioase ca şi cele de văz. Mintea sănătoasă nu ne obligă să ne refuzăm orizonturile, pe care ni le deschide inima, mărginindu-ne viaţa sufletului numai la cercul comod raţiunii, — tot aşa dupăcum nu ne impune să percepem lumea încunjurătoare numai prin senzaţii vizuale, anesteziind celelalte simţuri.

Mai mult decât atâta, chiar ştiinţa are la bază, în ultimă analiză, simţirea. «Toate «legile» noastre ştiinţifice, când te ridici la origina lor, se sprijină, ca şi religiunea, pe afirmaţiuni neverificabile şi sunt, ca şi ea — enunţate de sentiment, desfăşurate de logică şi consacrate de rezultatele lor experimentale. Ori cât de paradoxal ar părea aceasta anumitor spirite, pătrunse de prejudicii contrare, adevărul religios nu este de loc, aşa cum se pretinde cu atâta siguranţă, inferior, pentru valoarea lui iraţională, adevărului ştiinţific. Ştiinţa însăşi se basează pe un act de credinţă sentimentală şi corespunde unei trebuinţe înnăscute a spiritului uman, care caută a clasa fenomenele, a le găsi cauze, a le atribui o înlănţuire logică. Spiritul nostru, spiritualismul nostru instinctiv atribue acestor fenomene un principiu de ordine, de echilibru, de stabilitate, o direcţiune către o ţintă, o finalitate, o simplitate, proectate de el asupra lumii exterioare, pentru că el aspiră a le întâlni în ea sau a le presupune în ea». (Pag. 9). Urmează deci «că pentru spiritul nostru, aşa cum e construit, adevărurile de sentiment servesc de bază adevărurilor logice». (Pag. 23).

Aşa stând lucrurile adoptarea raţională a creştinismului este posibilă. Nu poate să existe incompatibilitate între raţionamentul unui om din veacul al XX-lea şi credinţa creştină, aşa după cum nu există între acelaşi raţionament şi atâtea alte credinţe, de care e stăpânit

omul modern. Căci, în definitiv, ***fiecare om are el origiune, are o credință.***

Istoria ne arată că fiecare epocă e dominată de anumite idei, care se impun spiritelor contemporane ca evidente, fără demonstrație. «Un Roman n'avea trebuință ca să i se demonstreze mărirea Romei; un cavaler din Evul mediu doctrina lui Hristos; un Francez din secolul XVII existența lui Dumnezeu sau superioritatea monarhiei. Astfel de afirmațiuni nedemonstrabile constituesc, ori care le-ar fi obiectul, veritabile acte de credință și ansamblul lor o religiune. După care, epoca următoare pretinde a le trece prin proba rațiunii și adesea le elimină». (Pag. 20).

Timpul nostru se laudă a fi la adăpost de orice ideie de acest fel, de orice afirmațiune nedemonstrată. El a răsturnat dogme nu numai în materie de religiune, dar și în sociologie, etică, estetică, istorie, drept, știință. Acest lucru, însă, nu însemnează că spiritul contemporan ar fi absolut independent. Afirmațiunile neprobate, pentru care facem vinovate epocile trecute, se continuă și în timpul nostru, sub altă formă. Căci cine poate demonstra, de exemplu, că rațiunea este infailibilă, ideie care este axiomă pentru omul modern? In adevăr, știința o pretinde. Uită, însă, că chiar după teoria evoluțiunii, din cercul ei, rațiunea este susceptibilă de progres, deci inperfectă. Dar pe lângă aceasta, ideia că Dumnezeu nu există, «că lumea exterioară este în mod exact cunoscută de simțurile noastre, că umanitatea se conduce după legi fizice imutabile, că sensul vieții progresează și multe altele, la care un muncitor din uzinele noastre ar adăuga că socialismul este chemat să realizeze fericirea universală», — sunt tot atâtea credințe, sunt religiunea zilei.

Știu apoi că «evidența» variază atât de mult nu numai după timp și loc, dar chiar după indivizi. Controversele degenerează, uneori, în adevărate scandaluri, fiecare fiind convins și susținând că legea e de partea lui, fiecare însă ne având, de partea lui, decât credința. «A fost multă vreme un act de credință a afirma că printr'un punct trece o singură paralelă la o dreaptă.

Geometrii nu ezită astăzi a lua ca punct de plecare o afirmaţiune contrară». (Pag. 22).

Dacă la aceste consideraţiuni, adăugăm nevoia omului de o stabilitate, de o ancoră în mijlocul fluctuaţiunilor raţiunii — lucru verificat în revoluţia franceză, când dacă s'a detronat dumnezeirea, a trebuit să se ridice altare idololatre adevărului şi frumuseţii — înţelegem cu câtă îndreptăţire conchide autorul *că se poate şi e nevoe să se adopte, fără demonstraţie, o credinţă religioasă, cum se admit atâtea credinţe ştiinţifice sau sociale.*

Concluzia se întăreşte dacă ne referim la viaţa, în legăturile ei cu realitatea suprasensibilă.

«Există o lume inaccesibilă observaţiunilor fizicienilor, o lume unde nu se pătrunde decât prin gând... Această lume ideală, care domină faptele şi materia, noi n'o vedem, noi n'o atingem, însă o concepem şi, prin aceasta, îi constatăm existenţa tot atât de bine cum cunoaştem pe aceia a unei energii fizice sau a unei materii, prin impresiunile simţurilor noastre». (Pag. 27).

Deşi grijile traiului împiedică mult sezizarea ei, făcând, după o vorbă a lui V. Pârvan, ca viaţa omenească să fie, în generalitatea ei, lipsită de gânduri, totuşi această lume există. La poarta ei însă ni se opresc toate raţionamentele şi nu intrăm decât prin intuiţie şi credinţă. De unde vine omul şi unde merge; ce e viata; dacă ea merită să fie trăită; ce va fi după moarte; cum se explică în om egoismul concomitent cu altruismul, instinctul de conservare cu pornirea de devotament; de ce omul sufere trăind ca şi murind etc., sunt tot atâtea fire de legătură între om şi această lume şi tot atâtea enigme, pe care un sfinx i le pune în faţă spre deslegare obligatorie şi definitivă.

Omul a cerut şi cere ştiinţei soluţionarea, dar ea nu ştie să i-o dea şi lucrul acesta e pentru el încă o durere. Atunci, se convinge că *«pentru toate aceste suferinţe, pentru acest sentiment dureros de neputinţă, numai o credinţă neraţionată si neraţionabilă, numai o religiune poate să aducă remediul».* (Pag. 35).

Chiar şi necredincioşii cei mai îndărătnici sunt nevoiţi să recunoască concluzia aceasta. Ori cât s'ar considera ei «simple fenomene fizico-chimice», totuşi măcar atunci când «simt vălul morţii planând peste ei şi peste ai lor», ceva din adâncul sufletului lor îi sileşte să se întrebe despre viaţă, despre moarte, despre eternitate. Acesta este primul pas spre conversiune.

Odată necesitatea unei religiuni recunoscută, se pune chestiunea alegerii. Care e cea superioară, care reprezintă adevărul, între atât de multe? Aşa numita religiune a naturii, atât de scumpă unor intelectuali, preconizată între alţii şi de Jean J-ques Rousseau, nu poate să fie. Susţinând aceasta, ne bazăm pe două motive:

a) Această religie recomandă, necontenit, ataşarea de natură. Dar pentru acest lucru, nu e nevoe de o religiune, căci prin firea lucrurilor, noi suntem înlănţuiţi de ea şi căutăm dimpotrivă, să ne liberăm spiritualiceşte, *să ne ridicăm deasupra naturii.* «Moralmente a te conforma naturii înseamnează a te lăsa stăpânit, a asculta pasiv de instinct şi încă de instinctul cel mai josnic, cel mai egoist». (Pag. 47).

b) Intr'o astfel de religiune, inima noastră nu găseşte odihna, pe care o caută. «Ea nu ne aduce, nu pretinde a ne aduce nici un răspuns la enigmele, care ne torturează. Ea se mărgineşte a ne spune că nu sunt enigme nici la naştere şi nici la moarte, nici când carbonul şi oxigenul se combină în combustiune, sau când se despart». (Pag. 48).

Dacă religiunea naturii, considerată ca mai accesibilă intelectualilor, nu ne poate da toate soluţiunile cerute de viaţa noastră, cu atât mai puţin ni le va da cine ştie ce religiune păgână a Negrilor sau a Pieilor Roşii. Una singură le dă din belşug şi aceea este Creştinismul. El s'a impus în lume cu o iuţeală miraculoasă. «De două mii de ani, în timp ce totul s'a schimbat în jurul lui, el persistă; şi cei cari îl înlătură niciodată nu-i pot pune în loc, decât negaţiuni. El a satisfăcut pe un (sfântul) Augustin, a mulţumit pe un Pascal sau pe un Ampère. Au existat timpuri când a

fost crezut mort şi înmormântat. Totdeauna a înviat. Părăsit foarte adesea, astăzi, de cei umili, de cei cari l-au urmat, el găseşte aderenţi numeroşi printre cei cari gândesc şi caută». (Pag. 50).

Mai mult decât Mohamedanismul, decât Budismul, decât Judaismul, religia creştină întroduce un element nou: iubirea. Imediat ce o primeşte cineva, o iubeşte cu toată puterea, o iubeşte profund şi aceasta este o garanţie a durabilităţii ei în suflete. «Este aci un nucleu atractiv, în jurul căruia s'au adunat şi grupat toate gândurile, toate speranţele, toate doliurile străbunilor, care sintetizează, în consecinţă, pentru noi tot trecutul şi care ne pare apt a închide în germene tot viitorul». (Pag. 50).

La baza Creştinismului, stă elementul răscumpărării din păcatul originar, adică lupta omului împotriva instinctelor animalice şi înnoirea lui prin jertfa lui Isus Hristos. Dumnezeul creştin nu e ca al panteiştilor, care e impersonal şi care stă rece în faţa sbuciumului omenesc. El s'a coborât pe pământ, s'a întrupat în fire omenească, a transformat-o, a spiritualizat-o, pentruca să facă posibilă transformarea şi spiritualizarea tuturor celor ce cred şi urmează Lui. El a întins mâna omului debil şi desorientat, făcându-se înţeles deopotrivă copiilor ca şi bătrânilor, bărbaţilor ca şi femeilor, pescarilor de pe malurile Tiberiadei, ca şi savanţilor, cari au ajuns la culmea gândirii secolului al XX-lea.

A lupta, a te împotrivi necontenit principiului rău din tine, a-i anihila tot mai mult puterile, a-i zădărnici tot mai cu spor acţiunea şi a te sui tot mai sus pe scara desăvârşirii spirituale, iată un ideal, decât care nu poate să fie altul mai mare! Şi a avea bucuria realizării acestui ideal, zi cu zi, ceas cu ceas, clipă cu clipă, iată o bucurie decât care nu poate să fie alta mai divină! Acesta este Creştinismul!

Dar sublimitatea lui o vom vedea-o mai bine, urmărind pe autor în partea II-a a cărţii sale, unde o arată realizată în viaţă, întrupată în instituţii.

Nicolae N. Grosu.

Amintirile unui preot romano-catolic devenit preot ortodox.

[Urmare].

„II. Asupra *concordatelor*, autorul susţine:

„Că papii le-au făcut nu spre binele Bisericii, ci numai pentru interesele lor: „Curtea dela Roma... privea restabilirea vechei discipline ca pe cea mai grozavă lovitură ce i s'ar fi putut da *puterii sale feudale şi, pentru a o înlătura* s'a grăbit să intre în tratative cu regii. Ea le-a deschis porţile sanctuarului (p. 138)". Papii căutară să păstreze cel puţin câteva frânturi dintr'o putere ce se prăbuşia. In acest scop, ei s'au înţeles cu regii şi-au făcut cu aceştia acorduri sau concordate. (Priv. gen. p. 8)".

„Clerul Franţei.... a fost mirat că papii.... părăsiseră spiritualitatea Bisericilor pentru *câteva avantagii* temporale (p. 139)".

N'am afirmat deloc, că făcând concordatele, papii nu avuseseră în vedere decât interesele lor şi nu binele Bisericii; şi nici n'am cercetat intenţiile lor; singur Dumnezeu are acest drept. Am întâlnit numai *fapte* cari ne-au dovedit că din motive de interes ei n'au fost străini de aceste convenţiuni. N'am făcut altceva decât să constatăm *faptele.* Poate spune dl raportor că ceeace a existat n'a existat? Nimic nu e mai *brutal* ca o *faptă.* Dl raportor al conciliului dela Rochelle nimicească *faptele* şi istoricii nu le vor mai aminti. In virtutea concordatelor, au obţinut regi *drepturi*, în lucruri bisericeşti, ce le-au fost refuzate cu energie de papi şi de tot clerul până în secolul al XVI-lea? N'aveau *dreptul* să numească la episcopii şi la marile mănăstiri? Nu papa Leon X le-a dat acest drept?

In schimbul drepturilor acordate de papi, aceştia n'au primit avantagii temporale? N'au obţinut ei în special abolirea alegerilor? Să citească, dl raportor, prin urmare concordatele şi piesele oficiale asupra negocierilor, cari le-au însoţit. Va vedea atunci că n'am spus nici a suta parte din ceeace aş fi putut să spun, dacă aş fi ţinut să atac pe papi. Atunci va ţine seamă de modestia mea, în loc să-mi facă mustrări că am spus prea multe.

„2. Că acordurile n'au avut ca rezultat decât nenorocirea Bisericii [Priv. gen. p. 16]".

Această părere a fost cea a celor mai credincioşi şi savanţi episcopi precum şi a celor mai mulţi papi după cum se vede în volumul al VIII-lea pe care dl raportor a găsit de cuviinţă să-l atace: ce calificare merită această părere în ochii dlui raportor al conciliului dela Rochelle? Şi pentruce să sileşte să vorbească despre concordate în general pe câtă vreme eu nu vorbesc decât despre cel din secolul al XVI-lea a cărui istorie aveam s'o fac? Când ai onoarea să fii raportor al unui conciliu trebue să te fereşti de a da Părinţilor acestui conciliu, oricât de mic ar fi el, date inexacte. Dl raportor al *teologilor* conciliului dela Rochelle a uitat de tot să ia această măsură. Nu se poate constata dacă cutare sau cutare act, bun în el însuşi, a dat rezultate rele din cauza împrejurărilor? Care-a fost cel al concordatului lui Leon X şi Francisc I pentru Franţa? Cei mai sfinţi episcopi ai Franţei şi de asemenea papii au recunoscut că au fost numite la episcopate persoane nedemne cari au umplut Biserica cu scandaluri. Dl raportor a găsit dovezile în volumul al VIII-lea al meu. Pentruce le-a ascuns Părinţilor din conciliul dela Rochelle?

„3. Că concordatele au dat o sancţiune năvălirilor puterii mirene; „Curtea dela Roma.... s'a străduit să intre în tratative cu regii. Ea le-a deschis porţile sanctuarului unde nu puteau să intre înainte decât cu puterea; astfel că pretenţiile de putere temporală deveniră drepturi [p. 138]".

„Papii s'au înţeles cu regii, au făcut cu ei acorduri sau concordate şi nu se temură să dea astfel *un caracter de legalitate* pretenţiilor puterii temporale. Prin aceste acte, vechiul drept *a fost confiscat în folosul* curţii dela Roma şi-al regalităţii. [Priv. gen. p. 8]".

„Partizanii libertăţii Bisericii deveniră de atunci răsvrătiţi. A trebuit să se considere ca investită cu *consfinţirea legii*, acţiunea regelui în lucrurile religioase [Priv. gen. p. 8]".

„Dl raportor îmi va permite să-i pun trei chestiuni:

1. Inainte de concordatele secolului al XVI-lea papii şi episcopii nu s'au luptat cu putere contra regilor cari voiau să dea ei investitura veniturilor bisericeşti?

2. Pretinsul drept de investitură cerut de regi nu era considerat ca o usurpare fărădelege?

3. Concordatul lui Leon X şi Francisc I n'a dat regilor Franţei, nu numai *dreptul de investitură*, ci şi *dreptul de a numi direct* la episcopii şi la toate marile venituri bisericeşti zise *consistoriale?*

Dacă dl raportor cunoaşte elementele istoriei bisericeşti, va răspunde *afirmativ* la fiecare din aceste trei chestiuni şi mă va desvinovăţi astfel de tot ce-mi reproşează.

4. Că papii sunt aceia, cari au creat Galicanismul modern, ce-a dat libertăţile Bisericii pe mâna puterii lumeşti:

„Noul Galicanism *a sacrificat mai mult sau mai puţin această libertate puterii vremelnice»* [p. 5 în fine]. „Atunci s'a văzut născându-se Galicanismul modern care-a fost definitiv proclamat *legal* prin concordatul lui Leon X [p. 139 şi p. 12 din Priv. gen.]".

„A fost papa Leon X cel care-a semnat acest act de botez al Galicanismului modern, fără clerul Franţei şi fără parlamente [Priv. gen. p. 8].

Dl raportor poate că ştie că baza Galicanismului modern e această acţiune a puterii civile în lucrurile bisericeşti. Această acţiune a fost combătută de toţi papii şi de episcopi până la concordatul dintre Leon X şi Francisc I. Graţie acestui concordat, regii avură o acţiune legală în afacerile bisericeşti, de vreme ce actul acesta le-a dat *dreptul* de a numi la episcopii şi la alte mari venituri bisericeşti şi le-a dat şi alte *drepturi* cari le-au fost specificate. Acţiunea puterii civile respinsă înainte ca nelegitimă şi sacrilegă, devine aşadar *legală*, de vreme ce a fost consfinţită printr'o *lege* făcută de papa, în calitatea sa de parte contractantă. Primul principiu şi baza galicanismului reese dar din concordat.

Dacă dl raportor nu s'ar fi mulţumit cu citările, dacă ar fi dovedit vre-un lucru, noi am fi întrezărit în raportul său ceeace găseşte defectuos în afirmările mele, cari nu sunt decât *fapte*. Dar se mărgineşte să citeze fără a-şi da părerea.

Cât despre *faptul* opoziţiei clerului Franţei şi al parlamentelor faţă de concordate, dacă vrea să nege, trebue ca mai întâi să nimicească procesele verbale ale adună-

rilor preoţeşti aproape vreme de un secol şi remustrările parlamentelor. In aşteptare ne va da voie să le avem în vedere.

5. Că dreptul de a face concordate provine din absolutism şi nu e nici decum cuprins printre drepturile divine ale suveranului pontif: „Eclesiasticii galicani au greşit aprobând aceste acte [concordatele] *în principiu*. Ultramontanii au greşit cerând pentru papalitate un *absolutism* care nu cadrează cu moravurile popoarelor şi, mai ales impunându-l ca un *drept divin;* singurii cari au avut dreptate au fost ceice.... au desaprobat *în principiu* actele legislative ce n'au avut ca rezultat decât nenorocirea Bisericii. [Priv. gen. p. 15, 25]".

Dl raportor a greşit aici atribuind concordatelor o concluzie care se referă la ultramontanism în general şi n'are în cartea mea înţelesul ce i-l dă.

Mai mult, poate să-mi reproşeze pe drept de a nu fi pus printre *drepturile divine* ale papilor şi acela de a face concordate? Unde a văzut că papa a avut această putere de *drept divin?* Ce părinte al Bisericii, ce conciliu, ce teolog a aplicat la acest drept pasagiile din Scriptură pe cari se bazează drepturile divine ale papilor? Episcopii n'aveau ca şi papa dreptul pe care îl cere pentru el singur?

Dl raportor ar putea să dovedească, că papa are dreptul să schimbe, prin orânduelinouă, aşezămintele cari au condus de-alungul vremurilor o Biserică mare cum e cea a Franţei, şi aceasta fără concursul episcopilor acestei Biserici? Dacă crede acest lucru, îi voiu aduce aminte că toţi episcopii Franţei din decursul secolelor au avut o părere cu totul deosebită de a sa şi au susţinut că papa era supus canoanelor.

Nu mi-e permis să urmez sentimentul episcopilor Franţei? Sunt obligat, pentru a fi Catolic, să concretizez în papa toată autoritatea bisericească? Nu poţi să fi Catolic fără a fi ultramontan? Episcopii nu sunt simplii executori ai voinţei papei; ei sunt de *drept divin* păstori şi guvernatori ai Bisericii ca şi papa.

Această doctrină nu convine, fără îndoială, dlui raportor al conciliului dela Rochelle; însă trebue să-l fac să bage de seamă că, în propoziţiile pe cari le-a indicat con-

ciliului, asupra suveranilor pontifi și concordatelor, el n'a putut să găsiască greșeli decât privindu-le dintr'un punct de vedere absolut ultramontan. Din acest punct de vedere sunt demn de a fi censurat, mă supun; dar atunci va trebui să nu fiu numai singur censurat, eu simplu scriitor, ci toți vechii episcopi ai Franței, și Bossuet în particular, al cărui umil discipol sunt.

III. Asupra dreptului liturgic. — Autorul vorbind de reformele făcute în Franța în secolul al XVII-lea, scrie „că episcopii din *toate timpurile* s'au bucurat de *dreptul necontestat* de a da în Bisericile lor *respective* liturghia care convenea mai bine obiceiurilor și gusturilor popoarelor încredințate grijei lor. [Priv. gen. p. 4]".

Am *susținut-o* și o *susțin* încă; e un *drept* și o *datorie* pentru mine de a *susține* aceasta fiindcă e *adevărul*. Așezarea *tuturor* liturghiilor în *toate* Bisericile dovedește aceasta cu atâta evidență încât nu pot să-mi închipui că ar exista o părere contrară. Afirmația mea este atât de adevărată, încât partizanii exagerați ai liturghiei romane sunt nevoiți astăzi, pentru a-și sprijini ideile, să improvizeze un *nou drept liturgic*. Asupra acestui punct se poate consulta *Instrucțiunea pastorală* pe care a dat-o M. Pallu-Duparc, episcop de Blois, odată cu liturghia romană în dieceza sa. Acest autor nu va fi suspect dlui raportor al conciliului de La Rochelle.

Dacă astăzi trebue stabilit un *drept nou* pentru a susține noile idei, este fiindcă *dreptul vechiu* era contrar. Or, făcând istoria primelor șasesprezece secole, nu m'am preocupat de un *drept* pe care-l vedem încă în fașe și ai cărui fondatori îi cunoaștem. Dl raportor al conciliului de La Rochelle și însuș conciliul, notând părerea mea în privința liturghiei, nici nu s'au gândit măcar că odată cu mine censurau pe cardinalul Bona, care se exprimă astfel:

„Cât despre ritual și felul în care se fac aceste lucruri [lucrurile principale ale liturghiei], cuvintele în cari sunt concepute rugăciunile, ordinea ceremoniilor și tot restul de o importanță mai mică, toate acestea sunt diferite în diferitele Biserici, pentrucă aceste orândueli n'au fost stabilite de apostoli, nici de oamenii apostolici, pentru a fi veșnice și de nestrămutat; astfel, se găsesc diferențe și

schimbări, ce nu strică deloc unitatea și nu jicnesc întru nimic pe credincioși.

Cum nu există cu privire la aceste lucruri precepte de ale lui Isus Hristos, *fiecare episcop a avut libertatea de a le judeca și reglementa*, fără a vătăma credința, după cum a socotit mai potrivit. *Ceeace părea mai convenabil unuia părea mai puțin celuilalt.*[1]

„IV. Asupra Ordinelor religioase:

„Călugării, atuncia, mândri de un celibat care nu-l respectau după reguli, s'au ridicat adesea cu cea mai mare imprudență împotriva căsătoriei.... In decursul evului mediu, acest abus [abusul rugăciunii vocale] a fost dus până la extrem și călugării au contribuit mai ales la răspândirea lui. Cum regulamentele îi sileau săse mărginească la recitarea slujbelor lor și cei mai mulți erau fanatici adoratori ai instituției lor, s'au văzut, natural, în situația de a aplica altora, în predicile lor, legi cărora ei trebuiau să se supună. Simplii credincioși auzind adesea pe predicatori recomandându-le rugăciuni lungi, se credeau cu atât mai perfecți cu cât recitau mai mult, contrar cuvintelor așa de explicite ale lui Isus Hristos însuș [p. 182]".

[Va urma] Ilie Beleuță.

Probleme actuale

Pentru reducerea divorțurilor.

Societatea omenească — în întregimea ei — se compune din nenumărate familii. Familiile sunt deci zalele cari compun lanțul măreț al omenirei. Sunt singuraticele zale solide — întreg lanțul va fi durabil; iar cu cât mai multe din zale se destramă, cu atât lanțul slăbește.

Divorțul dintre căsătoriți destramă viața casnică și prin aceasta slăbește legătura sfântă pe care Dumnezeu o a rânduit ca să închege societatea omenească. Bărbatul sau femeia, care cu binecuvântare cerească a primit legătura sfântă a tainei cununiei, căutând divorț păcătuește nu numai înaintea

[1] Card. Bona, *Rer. Liturg.* Lib. I, c. LXII.

lui Dumnezeu ci şi împotriva binelui obştesc al întregei societăţi omeneşti. De aceia învaţă dumnezeescul Evanghelist: „Deci ce au împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă“ [Marcu 10, 9]; iar Pavel: „Femeia de bărbat să nu se despartă“ [Cor. I. 7, 10].

La întrebarea fariseilor: „Oare se cade bărbatului să-şi lase femeia?“ Mântuitorul răspunde: „Oricine îşi va lăsa muierea sa şi va lua alta, preacurveşte cu dânsa; şi muierea de-şi va lăsa bărbatul şi se va mărita după altul, preacurveşte“ [Marcu 10, 2—12].

Desfacerea căsătoriei se considera în vechime ca adulter, şi în legea lui Moise adulterul se pedepsea cu moarte: „De se va afla om dormind cu femeie care are bărbat, să-i ucideţi pe amândoi“ [V. Moise 22, 2].

La începutul erei creştine domnitori înţelepţi ca d. e. Constantin cel mare şi urmaşii săi întru domnie, ca să preîntimpine destrămarea vieţii casnice — pedepseau adulterul cu moarte prin sabie. Luând ca bază citatele amintite căsătoria ar fi numai una şi indisolubilă.

Biserica noastră însă, având în vedere slăbiciunea firii omeneşti admite, în împrejurări grave, divorţul.

Consideraţiuni adevărat creştineşti au determinat deci biserica să admită divorţul, stabilind însă anume cazurile în cari desfacerea căsătoriei este admisibilă.

Aceste cazuri se cuprind în dreptul matrimonial sub numirea de „Impedimente dărâmătoare de căsătorie“.

Până la introducerea legii civile despre căsătorii judecarea divergenţelor casnice era lăsată în competinţa bisericei. Enunţarea deslegării căsătoriei se făcea numai pe lângă motive grave, bine dovedite, cu o procedură destul de îndelungată; de aceea şi cazurile de divorţ erau mai puţine.

După întroducerea legii civile despre căsătorii competinţa de judecare a trecut asupra forurilor civile, conduse de laici, cari sunt cu mai puţină scrupulositate în normarea motivelor de divorţ şi întreagă procedura divorţială e mai puţin severă.

Astăzi chestia divorţurilor pune în mare grije biserica noastră.

Reducerea divorţurilor este o problemă extrem de grea pentru biserică. Cauza greutăţii se găseşte şi în faptul că forul civil enunţă dizolvarea căsătoriei fără a cere şi părerea bisericei. Enunţată odată dizolvarea, biserica vrând-nevrând trebue să o recunoască şi din partea sa.

Bisericii nu-i rămâne alta decât să cerce prin organele sale, din toate puterile, a preîntimpina cauzele cari duc spre destrămarea căsătoriei şi astfel a stavili înmulţirea căsătoriilor nefericite cari duc la destrămarea vieţii sociale.

Când ni se pune problema de a căuta mijloace pentru reducerea divorţurilor trebue să ne dăm seama mai întâi de cauzele cari le provoacă.

Viaţă casnică fericită poate fi numai între soţii cari trăesc în desăvârşită iubire, în deplină armonie şi în conştienţioasă îndeplinire a îndatoririlor reciproce. Ştirbite acestea, locul lor îl ocupă învrăjbirea, ura şi neglijarea datorinţelor.

Invrăjbirile nu au totdeauna tendinţe de divorţ, şi dacă sunt suprimate la timp, nu duc la destrămarea căsătoriei.

In general divorţurile le putem clasa în două categorii:

1. Divorţuri cari au avut la bază motive grave, ca d. e.: adulter, atentat contra vieţii, maltratare neomenească, părăsirea cu necredinţă [impedimente nimicitoare de căsătorie].

2. Divorţuri cari au provenit din motive mai puţin grave şi uşor înlăturabile.

Numărul celor de categoria primă este mai mic, durere însă că al celor de categoria a doua este

considerabil. Asupra divorţurilor de categoria primă deci nu voi inzista, fiind mai rare şi enunţate pe motive admise de biserică.

Contingentul cel mai mare al divorţurilor îl dau cele iscate din cauze neînsemnate, cari nici decum nu pot servi de bază serioasă la desfacerea atât de sfântă a Tainei cununiei. O ceartă mai vehementă, o purtare mai bruscă, o mică nemulţumire sau un pas greşit, cu voie sau fără de voie, determină într'un moment de tulburare pe unul sau altul din soţi să părăsească căminul familiar.

Dl advocat stă gata şi la îndemână celui supărat, ca să-i facă dreptate. Sunt motive serioase de a începe proces — bine, nu sunt — se inventează. Procedura — se ştie — e foarte uşoară şi în scurt timp legătura făcută cu promisiuni de îndatoriri înaintea lui Dumnezeu se desface. Advocatul încassează un onorar gras dela învrăjbiţi; iar împricinaţii supoartă, de multeori toată viaţa, urmările grele ale nesocotinţei lor. Ce onorar frumos s'ar cuveni omului legist, care cunoscând sfinţenia căsătoriei, ar lucra cu creştinească dragoste la împăcarea celor învrăjbiţi şi la restabilirea vieţii lor casnice!

Voi expune în cele ce urmează cauzele cari duc mai des la divorţ:

1. Lipsa de pătrundere a însemnătăţii şi a sfinţeniei căsătoriei. [Aceasta-i priveşte atât pe părinţi cât şi pe miri].

Fericirea vieţii casnice nu se obţine deodată cu momentul punerii pe cap a cununilor. Ea se câştigă şi se măreşte treptat până la sfârşitul vieţii, prin unire în cugete, prin creştineasca iubire „care toate le sufere“, prin muncă fără preget şi cruţare, prin vieţuire în moravuri creştineşti. Biserica le imploră numai această fericire, în momentul legăturei sfinte, când zice „Doamne cu mărire şi cu cinste îi încununează pe dânşii“.

2. *Inşelarea în calităţile şi aptitudinile persoanei.* Bărbatul petrece mai mult afară de casă — potrivit

ocupaţiunei cu care-şi va susţinea „prin sudoarea feţii sale" familia. Femeia petrece mai mult în casă, îşi întocmeşte gospodăria potrivit situaţiei şi a cerinţelor ocupaţiunii bărbatului. Unele sunt cerinţele, pentru bunul mers al casei, la intelectual, altele la meseriaş, altele la plugar, şi iarăşi altele la ziler sau proletar. Femeia cu greu poate schimba situaţia bărbatului, iar bărbatul nu poate pretinde femeii să-l servească cu ceeace nu poate.

3. *Neîmplinirea promisiunilor cu privire la zestre.* Cei mai mulţi caută fericirea în zestre. Tinerii cer zestre, iar părinţii ca să nu scape „ocaziunea" din mână, promit şi ce nu pot da. Neîmplinită promisiunea — începe vrajba: „cu ce-ai venit la mine?" — „dacă nu-ţi place, pleacă din casa mea săraconule!" ş. a. Sfântul Ioan Gură de Aur în privinţa aceasta sfătue pe părinţi astfel: „de vrei să-l faci bogat [pe fiu] — învaţă-l, că bogat nu este celce are trebuinţă de mulţi bani, ci celce nu are trebuinţă de multe".

4. *Tratarea brutală.* Provine din lipsa unei bune educaţii, din alcoholism şi din amestecul pervers al intriganţilor. De aici vorba: „coasa şi muerea numai bătută-i bună".

5. *Convieţuirea cu părinţii sau socrii.* Nenumărate divorţuri se datoresc, durere — dar aşa este — chiar faptului acestuia. Scânteia care ameninţă să aprindă casa, uşor se alimentează cu câţiva picuri de uleiu. Aceşti picuri îi servesc prea adesea chiar părinţii sau socrii, fie din neştiinţă, fie din parţialitate către unul sau altul.

6. *Nepotrivirea de vârstă* Căsătoria încheiată în astfel de stări este nefirească şi nu poate duce la fericire.

7. *Defecte corporale şi boale grave.* Unde se ivesc astfel de cazuri, ele mai curând sau mai târziu duc la nefericire. Ele de regulă produc la început milă şi compătimire, dar mai târziu atrag desgustul.

8. *Neglijarea îndatoririlor.* Numai prin muncă şi cruţare îşi pot asigura tovarăşii de viaţă susţi-

nerea familiei. Lipsesc acestea — lipseşte pânea de toate zilele. Căsătoriţii să ştie, că aici nu este vorba numai de „pânea noastră cea de toate zilele“, ci şi de aceia pe care trebue să o asigurăm alor noştri — pentru cazul că suntem siliţi a-i părăsi.

Am fixat în cele spuse o seamă de împrejurări, cari provoacă mai des divorţurile. Vor fi şi altele, chiar multe.

Urmează acum să ne dăm seama de mijloacele pentru stăvilirea lor.

Ca în multe alte cazuri, şi în acesta să ţinem seamă de maxima străbunilor noştri: „Principiis obsta, sero medicina paratur“.

Biserica va căuta să preîntimpine cauza, pentru a înlătura efectul. Aceasta se va putea realiza numai printr'o intensă educaţie despre însemnătatea şi sfinţenia căsătoriei; iar organul prim executiv rămâne tot preotul ca părinte sufletesc al credincioşilor Succesul acţiunei atârnă deci dela zelul, dela prudenţa şi munca fără preget a lui.

Acţiunea în aceasta privinţă o va îndeplini pe două căi:

1. *Prin educaţia colectivă.* În predici, conferinţe, la adunări şi alte conveniri va pune în lumină adevărată rostul şi sfinţenia căsătoriei, rodurile vieţii casnice fericite şi urmările dezastruoase ale vieţii casnice nefericite. Condiţiunile şi îndatoririle ce se impun nupturienţilor. Va stărui asupra datorinţelor părinţilor de a-şi pregăti pe fiii lor pentru viaţa familiară şi va arăta limita de amestec dupăce es de sub aripile lor. Aceleaşi lucruri şi pentru viitorii nuni.

Se va îngriji a da îndrumări practice tinerimei adulte cu ocaziunea catehizării lor. La întreaga această acţiune va angaja pe toţi factorii chemaţi a contribui la ridicarea morală a societăţii omeneşti.

Va urmări cu atenţiune scrierile literare cari îl pot ajuta în această direcţiune — şi se va sili a

răspândi în popor broşuri cari prin conţinutul lor potrivit îl pot lumina asupra vieţii casnice.

2. *Prin educţia individuală.* Pentru această educaţie — preotului i se deschide un câmp destul de vast. Tinerii vin la „buna învoire": ocaziune de a le da sfaturi şi a le cere mărturisirea. Mama gravidă se mărturiseşte — şi adeseori îşi destăinue nemulţumirile vieţii casnice. Părinţii în caz de conflicte între fii şi nurori se plâng preotului. Căsătoriţii învrăjbiţi îşi arată părintelui lor sufletesc păsurile. Iată o mulţime de ocaziuni cari îl pun pe preot direct în cunoştinţa situaţiei unei familii.

Preotul însă nu va aştepta în toate cazurile aceste informaţii directe, ci se va nizui a afla şi indirect greutăţile vieţii casnice.

Avem o sfântă datorinţă să ne interesăm — cu deosebire în primii ani — de viaţa care o duc tinerii. Prin aceasta le dovedim dragostea ce le-o purtăm pentru fericirea lor. Vom interveni deci la nevoe cu toată bunăvoinţa.

Sfaturile le vom da cu prudenţă, în faţa ambilor — sau separat, ca să nu jignim sentimentele lor proprii. Îi vom convinge, că orice rău se poate îndrepta prin iertare, răbdare şi bunăvoinţă. Răbdarea rupe ghimpii vieţii şi este dovada unei judecăţi sănătoase. Să-i sfătuim a se deprinde la unirea voinţei şi a judecăţii, să nu aibă secrete unul faţă de altul: bărbatul să ştie ce clocoteşte în sufletul soţiei şi soţia să ştie năcazurile bărbatului. Să-şi însuşească firea de a putea ceda reciproc.

3. *Alte mijloace: Stârpirea concubinatelor.* Prin măsura aceasta — bărbatul sau femeia care tinde la divorţ — ar vedea că convieţuirea ilegală nu este admisă şi prin urmare nu-şi poate căuta plăcerea în o astfel de viaţă.

Observarea strictă a timpului vestirii, ar feri pe mulţi de o legătură încheiată prea pripit.

Dojenirea şi urmărirea amestecului pervers al intriganţilor, cari în multe cazuri sunt singurii factori distrugători de familie.

Intervenirea autorităţilor supreme bisericeşti către stat ca să judece procesele divorţiale cu mai multă stricteţă, eventual să fie chemat şi preotul sau, în cazuri dubii, să i se ceară avizul.

Dacă nu este posibilă împăcarea şi nu se poate evita enunţarea sentinţei, forurile civile să fie obligate a comunica şi oficiului parohial, unde s'a încheiat căsătoria bisericească, actul de divorţ, ca să ia cunoştinţă din timp şi să facă paşii necesari pentru desfacerea căsătoriei şi pe cale bisericească. Astfel s'ar putea preîntimpina alte greutăţi cu recăsătorirea, când de multeori vin în momentul ultim şi nu mai este timpul necesar pentru urzirea procesului bisericesc până la căsătoria a doua a unora din părţi.

Maniu Lungu, prot. onorar în Răşinari.

MIŞCAREA LITERARA.

Ierom. Antonie Harghel: **Invierea Domnului nostru Isus Hristos.** Apologie istorică. Chişinău, 1928. Pag. 260. Lei 200.

Temeiul operelor ştiinţifice de-o mai respectabilă amploare şi adâncime îl formează monografiile, tratatele. Acestea, limitându-şi subiectul, au putinţa să-l adâncească şi să-l prezinte într'o expunere largă şi documentată.

Lipsa unui număr mai considerabil de tratate în literatura teologică românească esplică într'o anumită măsură lipsa operelor teologice de sinteză în aceeaş literatură.

Iată pentruce ne bucurăm în deosebi oridecâteori întâlnim o strădanie tinzând să înlăture această lipsă.

Părintele ieromonah Antonie Harghel este unul care a înţeles valoarea literaturii de tratate şi caută s'o promoveze. Anul trecut i am tăiat la răboj broşura despre „Fraţii Domnului", iar acum ne dă prilejul să vorbim despre o respectabilă carte a C. Sale, tratând problema centrală a credinţei noastre: Invierea Domnului nostru Isus Hristos.

Minunea învierii stă la temelia Bisericii creştine: „dacă n'a înviat Hristos, zadarnică este propovăduirea noastră" — zice dumnezeescul Pavel. In această împrejurare trebue căutată în primul rând şi pricina pentru care atacurile îndreptate împotriva Invierii lui Hristos au început încă din timpurile apostolice. Şi încă într'un chip violent. Ele s'au

mai domolit apoi de alungul timpului pentru a se înteţi din nou în deosebi în veacul al XIX-lea din partea reprezentanţilor filozofiei raţionaliste.

Prin studiul de faţă părintele ieromonah A. Harghel şi-a luat sarcina să dovedească realitatea istorică a minunii Invierii Domnului şi caracterul profund neştienţific şi mincinos al tuturor teoriilor zidite de raţionalismul filozofic în legătură cu această problemă.

Autorul arată pe larg şi documentat, că nu credinţa creştină se bazează pe o iluzie, ci opera clădită de ceice contestă realitatea istorică a Invierii lui Hristos a izvorât din nămolul prejudecăţilor şi al iluziilor deşarte.

Tratatul ni se înfăţişează cu o structură arhitectonică.

Autorul studiază mai întâi izvoarele problemei: referatele cărţilor canonice, arătând autenticitatea şi importanţa lor, referatele cărţilor necanonice şi apocrife etc., le interpretează armonizând şi înlăturând *aparentele* contradicţii dintre ele şi face cuvenitele încheieri cari se desprind în chip logic din analiza acestor izvoare: realitatea istorică a Invierii.

In partea a doua a tratatului său autorul face apologia acestui adevăr fundamental al credinţei noastre. Expune pe larg toate ipotezele mai însemnate — eterodoxe — ce s'au ţesut în decursul vremii în legătură cu el, le combate cu argumentele deprinse din studiul izvoarelor lăsând să se cristalizeze în toată claritatea şi strălucirea ei credinţa ortodoxă în: *Invierea reală a Domnului nostru Isus Hristos*, chezăşia învierii noastre.

Cartea părintelui Harghel — zidită fiind pe temeiul unei bogate bibliografii şi cu un remarcabil aparat ştienţific — va fi de un îndoit folos pentru ceice îşi vor lua vreme s'o ispitească: celor credincioşi le va ajuta „să stea" şi mai neclintiţi în cetatea nebiruită a credinţei în Inviere, iar celor necredincioşi le va da măcar o problemă: îndemnându-i să-şi revizuiască temeiurile necredinţei lor „ştienţifice".

Şi asta-i mult. *Prof. N. Colan.*

*

A. Nanu: **Cruci de ţintirim.** Poemele martirilor. Minerva-Odorheiu, 1928. Pag. 64 (format mic).

In 38 de poezioare scurte de câteva strofe, drăgălaşe, poetul ne face să simţim împreună cu el fiorul unor clipe înfiorătoare din viaţa de obidă din trecut a Ardealului nostru românesc.

După ce în poeziile prime invoacă mila cerească, poetul ne înfăţişează câteva scene de curată barbarie din

timpul răsboiului mondial: locașurile, odăjdiile, potirele și alte lucruri sfinte profanate în chipul cel mai păgânesc, bravii preoți ai lui Hristos și ai neamului crunt schingiuiți, iar eroismul și revolta bravilor noștri țărani amar plătite. In poeziile următoare [Pe drumul mântuirii] sufletul poetului e luminat, căci viziunea martirilor și idealul pentru care au pătimit s'a realizat. Poeziile ultime sunt un îndemn de a veghea și de a fi gata să înfruntăm fiara ce stă la pândă:

> Veghiați, copii cu inima senină,
> Căci necuratul geme la hotare. . .
>
> Și slugile lui dese, mituite
> Improașcă iar jertfelnicele mele....

Arhaismul binemirositor al limbei și limpezimea cristalină a stilului sporesc valoarea acestor poezii izvorîte dintr'o simțire caldă, românească și creștinească deopotrivă.

O. D.

*

Cărțile părintelui I. Trifa. Apostolatul pe care-l săvârșește părintele I. Trifa de opt ani de zile prin așa de răspândita sa gazetă religioasă „Lumina Satelor" [apare în 16.000 de exemplare!] este îndeobște cunoscut. Lupta ce-o duce Sf. Sa prin această gazetă, cu un entuziasm și o stăruință pe care nu o egalează decât doar strălucitul său talent de scriitor popular, ar fi de ajuns pentruca numele Sf. Sale să fie înscris în istoria mai nouă a strădaniilor noastre culturale-religioase.

Dar Sf. Sa nu se mulțumește cu atâta. Fiindcă râvna sa este inepuisabilă. O serie întreagă de cărți scrise de Sf. Sa duc zi de zi hrană sufletească pentru norodul nostru dela sate. Nu în sute, nici în mii — ci în zeci de mii de exemplare.

Minunatele cărți: «*Pe urmele Mântuitorului*» [Insemnări din călătoria la Ierusalim] și «*Intrați în Oastea Domnului!*» [Chemări de luptă și de mântuire sufletească] au ieșit, de curând, în a doua ediție, mai bogată și mai ispititoare ca execuție tehnică, decât cea dintâi ediție. Acestora li se adaogă cartea nouă «*Sodoma și Gomora*», care cuprinde o iscusită exegeză populară — pe cât de adâncă pe atât de bogată și limpede în expunere — a istoriei păcătoaselor și nefericitelor cetăți biblice. Intre singuraticele capitole ale interpretării sunt intercalate mai multe istorioare și pilde mici — cu înțelesuri mari; ele nu sunt totdeauna în strânsă legătură cu istoria Sodomei și Gomorei, dar sânt totdeauna în strânsă legătură cu viața!

Numeroasele şi elocventele clişee cari împodobesc cartea — îi sporesc considerabil valoarea acesteia.

Mai e nevoe să spunem, că preoţimea şi credincioşii noştri deopotrivă vor găsi în această carte un preţios ajutor şi îndreptar în strădaniile lor duhovniceşti? *N. Colan.*

CRONICĂ.

Impăcarea dintre Vatican şi Quirinal. Se ştie că ultimul rest de teritoriu al statului papal a dispărut la 1870, când armatele italiene, profitând de răsboiul franco-german, au ocupat Roma, dezarmând mica gernizoană franceză. Din momentul acela papa s'a retras în Vatican, refuzând să mai calce teritorul de care se socotea deposedat. Izolat în Vatican şeful Bisericii catolice s'a izolat şi în „fireasca" atitudine de vrăşmăşie pasivă faţă de guvernul italian. Pierzându-şi puterea şi autoritatea lumească, înaintaşii lui Pius al XI: Pius IX, Leon XIII, Pius X şi Benedict XV — şi-au concentrat atenţiunea asupra celuilalt tărâm, spiritual, consacrându-se misiunei religioase. Trebue să recunoaştem, că această epocă de „captivitate" papală i-a fost folositoare catolicismului, constrângându-l la anumite corective de cari aveau nevoie idealurile lui. Catolicismul a câştigat în acest timp în spiritualitate şi prestigiu, ceeace pierduse ca putere politică, chiar prea politică.

Dar se vede că năcazul n'a fost în stare să purifice integral papalitatea de păcatul originar: dominaţia lumească. Şi dacă înaintaşii actualului pontif roman n'au riscat să-şi micşoreze autoritatea spirituală în schimbul unor avantagii de ordin lumesc, a făcut acest lucru papa Pius XI, cedând insistenţelor Ducelui, care a ţinut să dovedească încă odată că este cel mai mare om politic al contemporaneităţii.

Deci acordul de amiciţie şi reconciliere dintre Vatican şi Quirinal a fost semnat.

In ce constă acest acord?

1. Papa recunoaşte Casei domnitoare italiene dreptul de stăpânire asupra Italiei.

2. Italia [recte: Mussolini] recunoaşte, în schimb, suveranitatea pontificelui asupra unei părţi a Romei, fără coridorul dorit până la mare. Acordul mai prevede o reformă a codului civil italian, întroducerea căsătoriei religioase obligatorii în locul celei civile, libertatea şi protecţiunea statului numai pentru religia catolică, şi... două miliarde de lire italiene despăgubiri acordate Vaticanului.

Cine va câştiga pe urma acestui târg?

In aparenţă — papa şi catolicismul; în realitate — Mussolini, fascismul, Italia.

Papa a câştigat, de fapt, suveranitatea asupra unui teritoriu care nu are măcar mărimea principatului Monaco, dreptul de a-şi trimite un reprezentant diplomatic mai mult, în... Roma, şi două miliarde de lire [adevărat — ceva mai stabilizate decât Leul nostru].

Mussolini a câştigat, tot de fapt, recunoaşterea regimului fascist din partea papei şi concursul misionarilor catolici pentru programul de expansiune colonială al Italiei imperialiste — un câştig ceva mai mare decât cel de mai nainte.

Prin acordul semnat papa recunoaşte şi sprijineşte deci naţionalismul italian, dupăce a condamnat naţionalismul francez reprezentat de grupul „Action française" şi simultan cu prigoana pornită împotriva „catalanismului" — tot un fel de „acţiune" naţională, regionalistă, din Spania.

Iată pentruce semnarea acordului n'a entuziasmat prea mult pe catolicii neitalieni.

Şi nici pe cei nefascişti.

Perspectivele se desemnează cu destulă claritate. Ele indică o probabilă ascensiune a Italiei fasciste şi un probabil declin al papalităţii spirituale.

Viitorul va verifica durabilitatea şi rodnicia „împăcării", pe care presa o vesteşte destul de zgomotos „urbi et orbi". *N. C.*

Note şi informaţii.

Agenţii Sovietelor sunt inepuisabili în a inventa mijloace pentru propaganda bolşevică. Iată unul, pe cât de nou, pe atât de revoltător.

In Changai propaganda comunistă se face cu texe biblice falsificate. De preferinţă profeţilor Vechiului Testament li se pun în gură cele mai îndrăzneţe discursuri revoluţionare.

Se vede că metoda prinde, pentrucă în timpul din urmă s'a popularizat în chip uimitor.

*

Voci de presă izolate — ca pocnete răsleţe de armă în timp de armistiţiu — vestesc gândul guvernului de a ratifica, să iertaţi, concordatul cu Roma. Se vede că fiecare guvern ţine să aibă măcar o parte din meritul acestui acord buclucaş.

De ce n'o fi având oamenii înțelepciunea de a lăsa mortul la groapă? Ori vor să dovedească încă odată adevărul, că pe cine nu-l lași să moară, nu te lasă să trăești?

*

Ministerul cultelor a numit o comisie pentru alcătuirea proiectului de lege de reorganizare a învățământului teologic.

Se știe că Sf. Sinod a alcătuit un asemenea proiect de lege. Rămâne ca ministerul să se pună de acord cu el, ori să-i aducă modificările ce le crede de cuviință pentru ca el să poată fi depus pe birourile corpurilor legiuitoare...

Cu toatecă — la dreptul vorbind — reorganizarea învățământului teologic este o chestiune de competență exclusivă a autorităților bisericești; ea încape integral în cadrul autonomiei asigurate Bisericii prin constituție.

In orice caz e vremea să se legifereze odată și reorganizarea școalelor teologice din România-nouă. Și anume această legiferare va trebui să se facă în spiritul canonicității bisericești și după indicațiile postulatelor culturale ale vremii.

*

Anul trecut, în Franța, societatea anonimă pentru tipărituri protestante „Je Sers" a luat frumoasa inițiativă de a edita un vast „Dicționar enciclopedic al Bibliei", în 3 volume. Dicționarul e conceput după planul marilor dicționare publicate de curând în Anglia, în America și în Germania. Cele dintâi 2 volume, care formează dicționarul propriu zis, vor cuprinde articole referitoare la mediul, la lucrurile, la oamenii și la doctrina sf. Scripturi. Al treilea volum va fi consacrat Protestantismului.

Conducerea acestei lucrări importante o are distinsul profesor A. Westphal, care e ajutat în această operă de un comitet constător din cei mai distinși profesori dela facultățile de teologie din Paris, Montpellier, Strasbourg, Geneva, Lausanne, Neuchatel etc.

*

„Glasul Monahilor" este o gazetă călugărească. Ar fi deci lucrul cel mai firesc, să-și vadă de năcazurile și zidirea sufletească a călugărilor — și să se supună orânduielilor mai înalte. Căci așa scrie la Carte. Dar „Glasul Monahilor", în loc să facă acest lucru cu minte, își face de cap.

După hotărârea sinodală cu privire la data sărbătorii sfintelor Paști „Glasul Monahilor" în câteva rânduri editoriale îndeamnă pe călugări „să pue rugi, pentruca bunul Dumnezeu să insufle în sufletul neamului nostru duhul păcii,

de care azi avem nevoe mai mult decât oricând". Dar, uitând, se vede, ceeace a spus în aceste rânduri, la informaţiile aceluiaş număr, în legătură cu pelerinajul la Ierusalim al unui grup de credincioşi scrie: „Aceste pelerinaje ne bucură, căci ele ne dovedesc, că în sufletele unora dintre Români se mai menţine focul sacru de a nu rupe legătura cu ortodoxia unindu-ne în schimb cu protestanţii, având agenţi de legătură pe unele din pretinsele noastre somnităţi bisericei" [!]

Cititorul se întreabă nedumerit: Când a fost sincer părintele Lungu? Când a îndemnat pe fraţii săi „să pue rugi pentru duhul păcii", sau când şi-a stilizat sugestiile starîistiliste?

Şi, ca şi când atâta n'ar fi fost de ajuns, părintele Lungu îşi înteţeşte tonul răsvrătitor, în numărul următor [161] al „Glasului" Sf. Sale. Aici vorbeşte de-adreptul de „netemeinicia calendarului îndreptat", de Sf. Sinod, care nesocotind canoanele „vrea cu orice chip să ne arunce în braţele protestantismului", care „ne-a dus la rău cu zăhărelul" şi care azi-mâine ne va sili să ne închinăm la „idoli".

„Glasul Monahilor" e citit de călugări şi mireni. Dar el furnizează pâine duhovnicească mai ales călugărilor „robiţi slovei", cari au făcut atâta zarvă, şi vor face încă, pe chestia calendarului, săpând la temelia prestigiului şi autorităţii Bisericii noastre şi a conducătorilor ei.

Oare n'ar fi vremea să se pună odată capăt acestui desmăţ?

*

Din iscusita zăbavă a Părintelui C. Turicu şi a prietinilor săi întru apostolie iese la Arad o foaie parohială „Glasul Domnului" un monitor al evenimentelor culturale şi religioase din oraşul de reşedinţă al P. S. Grigorie, un vestitor al faptelor izvorâte din dragostea creştinească a Arădanilor şi un organ de bune îndemnuri pentru oricine-l va ispiti.

„Glasul Domnului" a intrat în al doilea an de existenţă. Ceeace dovedeşte o frumoasă stăruinţă din partea celor ce-l scriu şi tot aşa de frumoasă înţelegere din partea celorce-l citesc.

Iniţiativa nu e unică. Şi în Vechiul regat ies asemenea foi parohiale. Iar în Apus e un obiceiu consacrat de mult.

E un mijloc modern de păstorire, de solidarizare a credincioşilor sub steagul lui Hristos.

Inainte, cu Dumnezeu, Părinte Turicu! Şi să nu te emoţionezi, dacă vr'un nou „apologet" improvizat al ortodoxiei starîistiliste îţi va arunca învinuirea... protestantizării.

Neculce.